

Inhoud

Commentaar

Een visie op milieu- en natuureducatie.

Omslagverhaal

De Rode Ridder mag dan straks al uit de krant verdwijnen, bij ons krijgt u Lancelot én Don Quichote gratis over de vloer.

Ledenblad

Wandelen op Schiermonnikoog en duiken in de Dender. Het had gezelliger gekund deze winter...

Interview

Krenterig? Assertief? Welbespraakt? Het beeld van de 'goede Nederlander' wordt door Vlaams milieusocioloog Pieter Leroy alvast genuanceerd.

Flitsen

Met opgestropte mouwen de natuur in.

Beleid

Joint Implementation. Koehandel of samenwerking?

Wet en Mina

Objectieve aansprakelijkheid voor schade aan het milieu

Boek en Milieu

De BBL-bibliotheek presenteert zijn nieuwste aanwinsten.

Eootips

De waarheid over vlees.

Frontlijn

Het Mestactieplan en Doel: opvallende gelijkenissen.

Puzzelen

Zin in een origineel eindejaarscadeau? Oplossen die puzzel!

Kalender

OVAM viert feest: evenementen en milieu!

Internationaal

Oezbekistan: volle katoenvelden, lege meren.

Iedereen heeft wel 'een gedachte' over 'het milieu'. Of het nu gaat om de prijs van de vuilniszak of een mooi natuurgebied in je eigen regio, milieu is 'in'. Nogal logisch dat natuur- en milieueducatie heel wat te bieden heeft...

(dia voorkaft: Luc Verhaegen)

C O M M E N T A A R

Milieu-educatie is geen gegeven op zich, maar één van de instrumenten om tot de oplossing van milieuproblemen te komen. Wie over milieu-educatie spreekt denkt in eerste instantie aan de natuurgids die uitleg geeft, met andere woorden "onderwijst" over de natuur, de vogeltjes en de bloemetjes. Of misschien denkt men ook nog aan andere cursussen, educatieve boot- of trektochten. Bij dit alles kan alleen maar gezegd worden dat de schoolmeester enkel les kan geven aan de aanwezigen in zijn klas. Zo richt dit soort milieu-educatie zich ook enkel tot diegenen die spontaan naar de aangeboden activiteiten komen. Enkel van deze aanwezigen komen door het bijwonen van deze vorming wellicht tot een gedragsverandering die tot een milieuverbetering kan leiden.

Het begrip milieu-educatie mag niet alleen de gewone burger tot doelwit hebben. Gedragsverandering bij politici, industriële ontwerpers, planologen, ... zijn wellicht meer ingrijpend dan het sorteren van huisvuil in een gezin van vier personen. Technologische toepassingen zoals een auto die niet vlugger kan rijden dan 130 km per uur (cfr. Achterberg), een nieuwe solidariteit die spontaan moet leiden tot een andere economie (cfr. Petrella) zijn andere instrumenten die aangemoedigd moeten worden omdat ze zeker zo ingrijpend zijn voor ons milieu. Waarbij we weer terecht komen bij een van de stokpaardjes van onze sector, namelijk de "mix" die zo belangrijk is, dwz dat het één niet zonder het ander kan, dat zoveel mogelijk instrumenten, niveau's en doelwitten moeten ingeschakeld worden. Werk aan de winkel dus.

Lieve Grauls

C O L O F O N

Milieurama

18de jaargang - Maandblad van de Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

Redactie en Administratie

Bond Beter Leefmilieu
Tweakerkenstraat 47 - 1000 Brussel
Tel. 02/282.17.20 - Fax. 02/230.53.89.
email: bblv@pophost.eunet.be
http://www.ecomarkt.net/bbl/

Abonnementen

80 frank (los nummer),
750 frank (jaarabonnement),
1.500 frank (steunabonnement),
1.500 (abonnement buitenland).
Betaling kan op rekeningnummer
001-1475409-18 van Bond Beter Leefmilieu vzw.

Hoofdredeacteur en

Lidorganisaties van Bond Beter Leefmilieu kunnen hun leden een uiterst voordelig combi-abonnement van Milieurama aanbieden. Geïnteresseerd? Neem vandaag nog contact op met het BBL-secretariaat.

Verantwoordelijke Uitgever

Lieve Grauls,
Tweakerkenstraat 47, 1000 Brussel

Eindredacteur

Piet Decoster

Werken mee aan dit nummer:

Kurt Annendyck, Jo Bultynck, Stefaan Claeys, Rik De Baere, Piet Decoster, Lieve Grauls, Erik Grietens, Danny Jacobs, Martine Langen, Bea Lootens, Bart Martens, Conny Peeters, Stephanie Seeuws, Dirk Serneels, Willy Tondeur, Kathleen Vanalphen, Jo Van Assche, Johan Vandewalle, Saar Van Hauwermeiren, Jan Vanherk, Set Van Houdt, Dirk Van Regenmortel.

Foto's

Frans Geys, Kristel Peeters, Luc Verhaegen

Illustraties

Hilaire

Vormgeving en druk

VUMpress

Copyright

Overname van artikels wordt aanbevolen, mits bronvermelding.

Advertenties

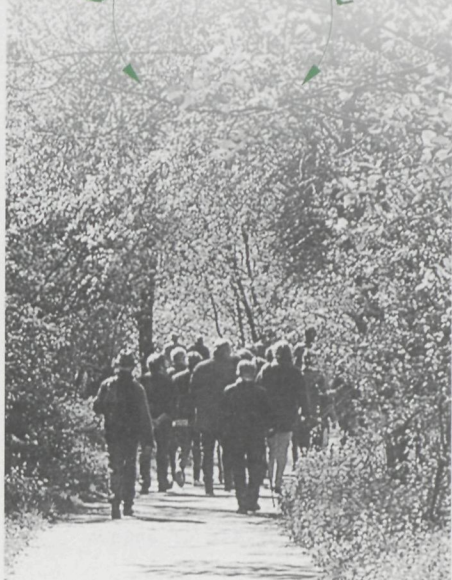
Adverteerders zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de opgenomen advertentie.

Papier

Milieurama wordt (uiteraard) gedrukt op niet-gebleekt kringlooppapier, de kافت is niet-chloorgebleekt. Gooi deze Milieurama niet zomaar weg! Geef hem door aan vrienden of geïnteresseerden. Volledig uitgelezen? Geef Milieurama dan een plaatsje bij het oud papier!

Milieu is voor de burger geen illustere onbekende meer. Of het nu gaat om de prijs van de vuilniszak, de openingsuren van het containerpark in je gemeente, de gevolgen van het gat in de ozonlaag, de waarde van een natuurgebied of de abominabele toestand van de Siberische tijger,... Zowat iedereen heeft er een

OMSLAGVERHAAL

mening over. Niet onbelangrijk, want lemands mening beïnvloedt zijn gedrag. Natuur- en milieueducatie richt zich vandaag naar mondige burgers. Wat moeten mensen leren als we het leefmilieu willen verbeteren? Een interessante vraag met eindeloos veel aspecten. Wandel alvast even mee...

**Van
Don Quichote**

**tot
Lancelot...**

Natuur, milieu en educatie. Veel meer dan zomaar vogeltjes kijken...

Dinsdagavond 6 januari. Het socialistisch volkshuis aan het Gentse Scheldeoord, een volkscafé zoals je er vandaag nog te weinig vindt, zit afgeladen vol. Schepen Termont komt de afvalinzamelings- en preventieplannen van de intercommunale Ivago voorstellen en enkele controversiële punten daaruit 'duiden'. Jong of oud, plat Gents of met lichte tongval, steuntrekker of bedrijfsleider, niemand schrikt ervoor terug zijn eigen mening volop te ventileren. Over de praktische problemen in appartementen, over de 'gijzeling' van de consument door de producent, over drankverpakkingen op school, over preventieve alternatieven,... Opmerkingen en vragen genoeg om nog tot diep in de nacht door te gaan. Iets na tien ziet de moderator zich evenwel verplicht de vele blijvende vragen te smoren.

Elk zijn gedacht...

"Iedere burger heeft zo wel zijn of haar mening over natuur en milieu. Een stevige opinievorming kan je alleen maar aanmoedigen", vindt Jo Bultynck. Hij is educatief beleidsmedewerker bij Bond Beter Leefmilieu (BBL) en in die hoedanigheid op zoek naar de diverse mogelijkheden en aspecten van natuur- en milieueducatie. Ongetwijfeld blijft die toenemende interesse voor milieurelevante thema's bij een brede laag van de bevolking niet zonder gevolgen voor de manier waarop lokale natuur- en milieuorganisaties met hun 'doelgroep' kunnen omgaan? "Als natuur- en milieuorganisatie doe je er inderdaad goed aan om zoveel mogelijk te luisteren

naar wat de gewone man in de straat van 'het milieu' vindt. Als je hun opinie ernstig neemt en in je activiteit volwaardig aan bod laat komen, is het effect van de activiteit die je organiseert gegarandeerd veel groter", aldus een overtuigde Bultynck. "Educatieve activiteiten worden op die manier dan ook veel meer een proces van communicatie en uitwisseling van meningen dan wel een voorspelbaar afdrammen van het 'grote gelijk'".

'Van Don Quichote tot Lancelot', dat blijkt zowat het nieuwe educatieve adagium te zijn. Wanneer je als natuur- of milieuorganisatie één of andere activiteit organiseert, neem nu bijvoorbeeld een rondleiding in een natuurgebied of een debatavond over het afvalbeleid in je gemeente, dan krijg je vaak prachtige kansen om op een open manier in te gaan op de mening van de aanwezigen. Jo Bultynck: "Beter dan als

een koppige Don Quichote je eigen gelijk te verkondigen, doe je er goed aan om te luisteren naar wat er écht bij de aanwezigen leeft. De bekommernissen van mensen zijn vaak terecht". Kortom, wie zich in zijn of haar natuur- of milieuorganisatie bezighoudt met educatie, stelt zich best op als een heuse 'ridder van de ronde tafel'. Moraalridders van het grote gelijk hebben afgedaan. Natuur- en milieueducatie als een interactief proces van het geven en luisteren van en naar meningen. Het lijkt voor een beweging niet altijd een evidentie, het is bovendien ooit anders geweest. "Heel wat sociale bewegingen verkondigen hun eigen boodschap, hun eigen 'grote gelijk'. Vaak hebben ze daar ook alle reden toe, ze mogen hun eigen mening en analyse niet onder stoelen of banken steken", zegt Marleen Heyse van het communicatie- en educatiebureau Link. Toch zorgt dat vastberaden ventileren van de eigen mening in een educatieve context ook voor gevaren. Dat 'grote gelijk' kan voor niet-ingewijden vaak wat betuttelend overkomen. Marleen Heyse: "Vandaar dat sociale organisaties best een heel duidelijk onderscheid maken tussen de doelstellingen van hun politiek-sensibiliserende activiteiten, hun fondsenwerving, hun externe communicatie en hun educatie".

MILIEU EDUCATIE:
DE KWIKSTAART HERKENNEN
WE AAN ZIJN ZACHTE SMAAK

Met de auto naar de wandeling?

Voor heel wat natuur- en milieuorganisaties is educatie een belangrijke activiteit. Sommigen hebben gedurende de jaren een flinke staat van specialisatie opgebouwd.

Of het nu gaat om de prijs van de vuilniszak in je gemeente of het uitsterven van de Siberische tijger: iedereen heeft wel op één of andere manier een mening over 'het milieu'.

Foto: Jans Verheugen

Het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie (CVN) bijvoorbeeld heeft een grote expertise in het begeleiden van natuurexcursies en het bijbrengen van ecologische basisinzichten. De Milieuboot en WWF-Vlaanderen laten dan weer reeds lang scholieren en volwassenen waterkwaliteit en watervervuiling onderzoeken. En een organisatie als Elcker-Ik organiseert sinds begin jaren '70 een uitgebreid aanbod lessenreeksen, cursussen en sessies rond milieu in de politiek-maatschappelijke context. Tenslotte zijn er nog de jonge telgen zoals Axi vzw en Green vzw die zich meer op milieuhygiënische thema's zoals afvalpreventie en milieuactie rond water richten.

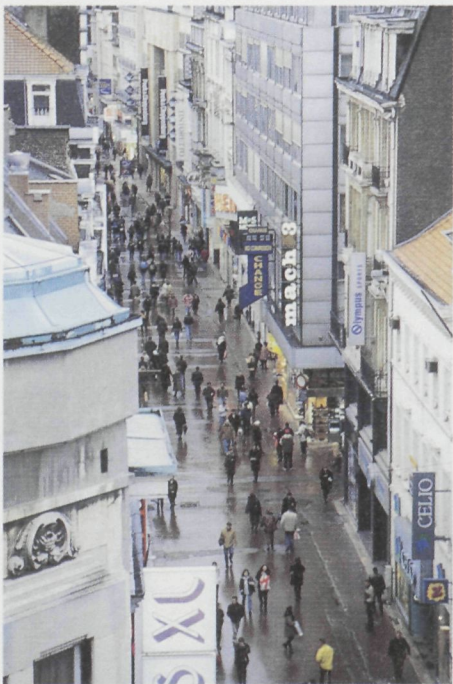

Foto: Jans Verheugen

BBL-educator Jo Bultynck: "Natuur- en milieueducatie betekent vooral ook luisteren naar datgene wat de gewone man in de straat van het milieu vindt".

"De educatieve invalshoeken zijn dan ook al bijna even divers als de diversiteit van de organisaties", aldus BBL-beleidsmedewerker Jo Bultynck. "Waar het CVN de ecologische basisvorming als belangrijke bijdrage en start beschouwt voor milieugedrag, kiest de Milieuboot bijvoorbeeld voor motivering door zelf actief watervervuiling te gaan onderzoeken. Green vzw en Axi vzw benaderen milieuthema's dan weer veel meer als een sociale problematiek". Elcker-Ik wil op zijn beurt mensen vormen rond politieke 'hot issues' en besteedt in dat kader ook veel aandacht aan het bijbrengen van vaardigheden en de verspreiding van alternatieve technologieën zoals bijvoorbeeld de praktische mogelijkheden van zonne-energie in eigen huis. "Elke organisatie speelt op die manier in op één of meerdere bewustzijnsniveaus", verduidelijkt Jo Bultynck. Hij verwijst in dat verband naar de vier niveaus van professor De Block: het gaat erom dat je feiten kent, verbanden kan leggen, oplossingen kan toepassen en een houding in je persoonlijkheid integreren. "Toch is het zo dat de emotionele en sociale elementen in deze indeling wat ondergewaardeerd zijn", merkt Jo Bultynck ietwat kritisch op. "Je kan bijvoorbeeld individueel de meest milieuvriendelijke attitude vertonen. Maar als je dan toch met de auto naar pakweg je wekelijkse natuurexcursie gaat omdat iedereen dat doet en je ervan overtuigd bent dat het niks oplost wanneer jij alleen daar met de fiets arriveert, dan blijft er een probleem bestaan".

Tetra Pak: educatie op zijn best...

Uiteraard is natuur- en milieu-educatie geen zaak van de milieubeweging alleen.

"Gelukkig maar", lacht BBL-beleidsmedewerker Jo Bultynck. "Het valt op hoe de voorbije jaren steeds meer andere spelers het terrein van de natuur- en milieu-educatie zijn komen opdrijven. "Het lager onderwijs bijvoorbeeld heeft met zijn fraaie vakoverschrijdende eindtermen de doelstellingen van veel organisaties met meerdere lengtes voorbijgestoken". Maar ook het politieke bedrijf heeft het belang van milieueducatie ontdekt. Nogal wat politici hebben het de voorbije jaren te pas en te onpas over 'draagvlak', honderden miljoenen worden makkelijk besteed aan de bouw van vaak riant educatieve centra. De kostprijs van de nieuwste lichting educatieve centra willen we u niet onthouden: 75 miljoen per stuk. "En dat terwijl er eigenlijk bij het beleid nog de grootste verwarring bestaat over de uitgangspunten en doelstellingen van natuur- en milieu-educatie", stelt Jo Bultynck kritisch vast. "Politici en educatoren weten best wel dat beleid en educatie eigenlijk heel complexe processen zijn. De vraag is dan ook wat de 'educatieve meerwaarde' is van zo'n centrum? Het grotendeels ontbreken van de gedrags-, de sociale en de milieuhygiënische componenten in het educatief aanbod van veel initiatieven doen mij daar ernstig aan twijfelen".

Tenslotte is het ook frappant hoe simplistisch en agressief het bedrijfsleven de milieueducatieve markt bespeelt. Al is deze interesse dan weer niet zo verwonderlijk: "Bedrijven beschouwen educatie als een ondersteunend beleidsinstrument voor producten of trends", aldus Jo Bultynck. "Zo heeft het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) een eigen milieueducatieprogramma voor middelbare scholen. Ook multinationals zoals Tetra Pak bewegen zich al jarenlang op de internationale markt van de 'milieueducatie'. Al kan je natuurlijk nauwelijks van educatie spreken als het antwoord al op voorhand vastligt en de gegevens worden geselecteerd op commerciële gronden".

Waar vind je informatie?

Educatie is een dynamisch gegeven, zoveel is wel duidelijk. Met diverse invalshoeken en even zoveel meningen en appreciaties. "Je merkt overduidelijk dat milieueducatie een sector is die grondig beweegt en op zich is dat ongetwijfeld een positieve evolutie", vindt Jo Bultynck. Toch zijn er volgens de BBL-educator ook nog heel wat hiaten en hindernissen, zowel op vlak van organisatie als inzake doelstellingen en invulling: "Organisatorisch zou de afstemming tussen de doelgroepen enerzijds en de educatoren anderzijds heel wat verbeterd kunnen worden. Stel, als leraar ben je van plan om met je leerlingen te werken rond water of bossen. Je vindt een schat aan informatie maar het is bijzonder moeilijk om uit die brede waaier aan documenten, organisaties,... te selecteren wat voor jouw

specifieke klas interessant kan zijn. Een service- en distributiefunctie dicht bij bepaalde doelgroepen zoals het secundair onderwijs zou al een flinke stap in de goede richting zijn". Eenzelfde redenering maakt Bultynck ook voor alles wat te maken heeft met coördinatie en taakverdeling inzake onderwerpen: "Zo is er bijvoorbeeld ontzettend veel documentatiemateriaal over water terwijl er rond rationeel energiegebruik (REG) heel weinig educatief materiaal bestaat. Het Vlaamse energiebeleid loopt dan ook mijlen achter op de afspraken van Rio en Kyoto. REG is voor de Vlaamse milieubeweging evenwel een prioriteit, het is dan ook de vraag wie de handschoen wil opnemen. Overleg dringt zich alvast op".

BBL-educator Jo Bultynck: "Milieu- en natuureducatie betekent dat je als milieubeweging naar buiten komt. Dat je communiceert met andere belangengroepen". BBL straks ook met een eigen standje op de boerenmarkten? Wie weet...

foto: Leo Verheugen

Inhoudelijk staan we natuurlijk voor enorme uitdagingen. Onze maatschappij evolueert. Problemen worden complexer, de oplossingen ook. Het spreekt voor zich

Stichting en gerespecteerd pedagoog: "Laten we niet vergeten dat als de natuurelementen vandaag de dag onverbreekbaar verbonden zijn met hun omgeving en de

dat ook de inhoud van natuur- en milieueducatie verandert. Vraag is trouwens of je sowieso nog kan spreken van natuur- en milieueducatie als een gegeven op zich? "Zowel inhoudelijk als methodologisch kan je daar inderdaad vragen rond stellen", vindt ook Jo Bultynck.

"Milieuproblemen hebben bijvoorbeeld heel veel te maken met onze manier van consumeren, kortom met onze cultuurpatronen". Een stelling die wordt bijgetreden door Louis Goffin, professor aan de Luxemburgse Universitaire

Eco-Klassen doen mee aan het voorkomen van afval op school Actie BBL en Coren gericht aan 6.000 lagere scholen in België

De afvalberg groeit en groeit. In 1996 produceerde iedere Vlaming 490 kg huishoudelijk afval. Dit betekent samen bijna 3 miljoen ton vuilnis. Een groeiend gedeelte daarvan wordt selectief ingezameld. De rest daarvan wordt gestort of verbrand. Stortplaatsen nemen veel ruimte in en vervuilen ons water en de bodem. Afvalverbrandingsovens vervuilen de lucht.

Deze tendens keren vergt een inspanning. Lagere scholen kunnen hiertoe bijdragen. Tot nu toe worden scholen overstelpd met concrete acties inzake de gescheiden inzameling en recyclage van bijvoorbeeld verpakkingsafval. Met Eco-Klassen bieden BBL en Coren scholen echter de kans om eerst en vooral grondig werk te maken van het 'voorkomen' van afvalstoffen. De actie streeft een dubbel doel na: enerzijds de bewustwording over de milieuproblematiek bij de kinderen vergroten en anderzijds de kinderen informeren en motiveren om zelf in klasverband een concrete bijdrage te leveren op het vlak van afvalpreventie.

Van papier tot evenementen

Hoe kunnen scholen deelnemen aan de actie? Allereerst gaan de kinderen met hun leerkracht na hoeveel en welk soort afval ontstaat op school. Na dit verplichte thema 'meten is weten' kiezen de klassen thema's waarvoor ze willen werken: papier besparen, composteren van groenten- fruit en tuinafval, invoeren van alternatieven voor wegwerpdrankverpakkingen, het vermijden van klein gevaarlijk afval, het invoeren van afvalarm schoolgerei, een actie 'brooddoos broodnodig', afvalarme uitstappen en evenementen.

Per thema stelt Eco-Klassen tal van ecotips voor, van eenvoudige tot meer structurele maatregelen. Ook hieruit wordt een keuze gemaakt, in functie van de prioriteiten en de mogelijkheden van de school. Enkele voorbeelden. Wie kiest voor het thema 'papier' kan het dubbelzijdig schrijven en kopiëren op school promoten. Ook het invoeren van gerecycleerd papier of het inzamelen van kladpapier behoren tot de mogelijkheden. In het thema 'drankverpakkingen' geeft Eco-Klassen alternatieven voor wegwerpvakkingen (statie-

geldflesjes, drankfonteinjes), ...) en nuttige adressen.

De voordelen van de actie Eco-Klassen voor de school zijn legio. Afval voorkomen is milieusparend tewerk gaan. Maar er is meer: afval voorkomen betekent vaak geld besparen. Bovendien sluit werken rond afval aan bij de eindtermen van het lager onderwijs. Tot midden mei kunnen deelnemende klassen een verslagrapport indienen over de gerealiseerde afvalvermindering. Een jury controleert alles en op Wereldmilieudag (5 juni) worden de resultaten bekend gemaakt. Klassen die zich echt onderscheiden kunnen de titel 'Eco-Klas van het jaar 1998' veroveren en een heuse beloning verdienen.

Van Eco-Klassen tot Eco-Scholen

Eco-Klassen is tevens voor de deelnemende lagere scholen de instap tot Eco-Scholen, een milieuzorgproject dat BBL vanaf het volgende schooljaar zal invullen. Eco-Scholen, een programma van de Stichting voor Milieueducatie in Europa, is een combinatie van een educatief- en milieuzorgprogramma. De uitvoering van het programma duurt minstens 3 jaar. Lagere scholen dienen drie basisthema's afval, energie, en water op te nemen. Met Eco-Scholen krijgen lagere scholen aldus de kans om een eigen milieuzorgsysteem in te voeren. Middelbare scholen kunnen dit nu reeds via het Groene School project van Aminal. Beide programma's lopen evenwel in nauw overleg met elkaar.

Danny Jacobs

• Op 17 en 18 februari verschijnt over de actie Eco-Klassen een extra-editie van de Stipkrant in De Standaard en Het Nieuwsblad/De Gentenaar.

• Gratis deelnamepakket 'Eco-Klassen voorkomen afval' en meer informatie over Eco-Scholen bij BBL, Jan Vanherk, 02/282.17.26.

► mensen, dan maken ook hun praktijken en realisaties, hun instellingen en cultuur integraal deel uit van het educatieproject".

Samen oplossingen zoeken

"De milieuproblematiek maakt alvast duidelijk dat de vertrouwde schema's van verandering, die vooral een centrale rol toekennen aan wetenschappelijke en technische experts bij het ontwikkelen en sturen van oplossingen, niet langer bruikbaar zijn" stelt Danny Wildemeersch, hoogle-

raar sociale pedagogiek aan de KUL. Wildemeersch wijst op een aantal methodologische consequenties, niet alleen voor natuur- en milieueducatie, maar voor het hele milieubeleid: "Enerzijds maken oplossingsstrategieën deel uit van een complexe werkelijkheid die naast technisch-wetenschappelijke ook sociale, culturele en politieke facetten vertoont. Klassieke oplossingsscenario's brengen deze complexe verflochtenheid veel te weinig en meestal veel te laat in rekening". Volgens Wildemeersch is ook de klassieke expert-leek-relatie niet langer verantwoord: "Hierbij wordt de leek steeds weer beschouwd als iemand die

'tekort schiet'. Ik denk echter dat leken en experts samen moeten zoeken naar oplossingen. Het komt erop aan het 'probleemoplossingspotentieel' dat in een groep of in een gemeenschap aanwezig is, optimaal te gebruiken". De ideeën van Lokale Agenda 21 sociologisch benaderd? Alleen sociologisch of ook niet wat pedagogisch en educatief? De uitdaging voor het NME-werkveld is duidelijk.

Piet Decoster

"En dan zingen we nu allemaal samen: Dank u Tetra Pak, voor al dit moois, dank u wel!"

Misleidende milieueducatie blijft zichtbaar aanwezig op school

Vraag: hoe helpen scholen Unicef, maar ook het milieu?

Antwoord: door drankkartons in te zamelen...

Met een dergelijk antwoord op deze vraag kan je vanwege Tetra Pak een 10 op 10 verdienen. Hoe verdien je deze uitmuntende score? Heel eenvoudig. Drink dit schooljaar al je drankjes uit de wegwerpkartons van Tetra Pak, keil ze nadien niet in de vuilbak maar zamel ze netjes in. Tetra Pak zorgt ervoor dat ze worden gerecycleerd tot een brede waaier van papierproducten, zoals kaftpapier. En, hoe meer drankkartons er thuis en dus op school apart worden ingezameld, hoe meer kaftpapier er gedrukt kan worden. Dit papier wordt vervolgens verkocht: een deel van de opbrengst wordt afgestaan aan Unicef dat er noodlijdende scholen in Haïti mee steunt. Een perfecte koppeling van milieu en ontwikkeling als het ware. En 's lands scholen zingen in koor: "Dank u Tetra Pak voor dit staaltje duurzame ontwikkeling". Maar is het Tetra Pak hier wel om te doen? Wat de verpakkingsgigant de schoolgaande jeugd niet vertelt is het ware milieuverhaal achter de zogenaamde drankkartons. Het gaat immers allesbehalve om 'kartons'. Tetra brikjes bestaan immers uit een laagje karton, plastic en aluminium. Tetra Pak heeft hiervoor maagdelijke papiervezels

nodig. Deze worden gewonnen uit bomen, geoogst in monotone sparrplantages in onder meer Scandinavië. Ook wordt verzwegen dat de winning van aluminium uit bauxiet een weinig milieuvriendelijke aangelegenheid is in de derde wereld. En dat plastics een afgeleid aardolieproduct zijn...

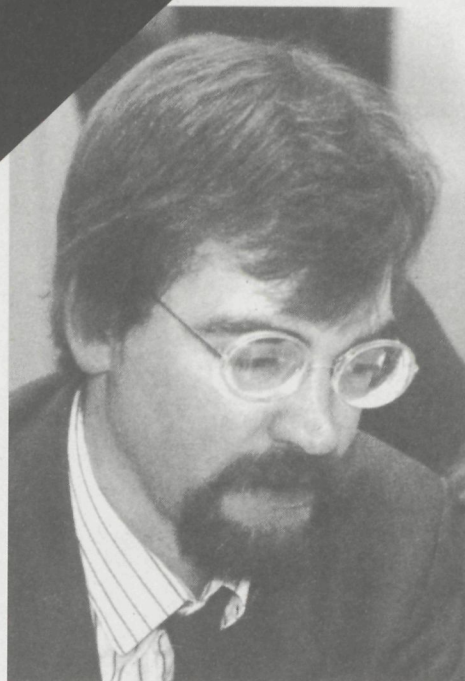
Unicef voor de kar...

Ook op het vlak van gescheiden inzameling en recyclage oogt het milieuplaatje van Tetra Pak allesbehalve schitterend. In 1997 hoopte de verpakkingsmultinational in ons land 3 op 10 drankverpakkingen te recyclen. Dit bete-

kent dat 7 op 10 verpakkingen nog steeds worden gestort of verbrand. Tetra Pak schat dit aantal gerecycleerde verpakkingen tegen het jaar 2000 te kunnen optrekken tot 5 op 10. Om zijn drankverpakkingen toch een milieuvriendelijk imago mee te geven, schuwt Tetra Pak echter man noch middelen. Ook initiatieven voor het goede doel als Unicef moeten eraan geloven. Hoge sponsorbijdragen overtuigen immers menige 'geldhongerende' vereniging in het koppelen van zijn of haar boodschap aan deze van Tetra Pak. Voor Bond Beter Leefmilieu (BBL) is de maat alvast meer dan vol. BBL overweegt hiertegen klacht in te dienen bij de kersverse Commissie Laakbare Praktijken die vorig jaar door

minister van Onderwijs Luc Van Den Bossche werd ingesteld. Deze Commissie heeft immers tot doel bepaalde praktijken te weren als bijvoorbeeld 'verkooppraktijken die er niet op gericht zijn uniformiteit in pedagogisch-didactisch handelen tot stand te brengen en het aanbieden van producten en diensten die niet rechtstreeks in verband staan met het schoolleven en niet in het belang zijn van de onderwijsopdracht'. Wij houden u van één en ander op de hoogte.

Danny Jacobs

Na 3 jaar ...

HERDENKING

FIETSTOCHT

- 14 februari om 10.30 uur
- vertrek aan de kerk van Wechelderzande
- aankomst $\pm$ 11.30 uur aan het gerechtsgebouw Turnhout

VLEESLOZE DAG FAKKELTOCHT

- 20 februari
- bijeenkomst: kerk Wechelderzande om 19 uur
- fakkels ter plaatse aan 50 Fr./stuk

STUDIEDAG

- 21 maart : Universitaire Instelling Antwerpen
U.I.A. te Wilrijk

WINTER

THE

THE

THE

THE

AFVALCONFERENTIE

zaterdag 7 maart 1998 - Elcker-Ik Antwerpen

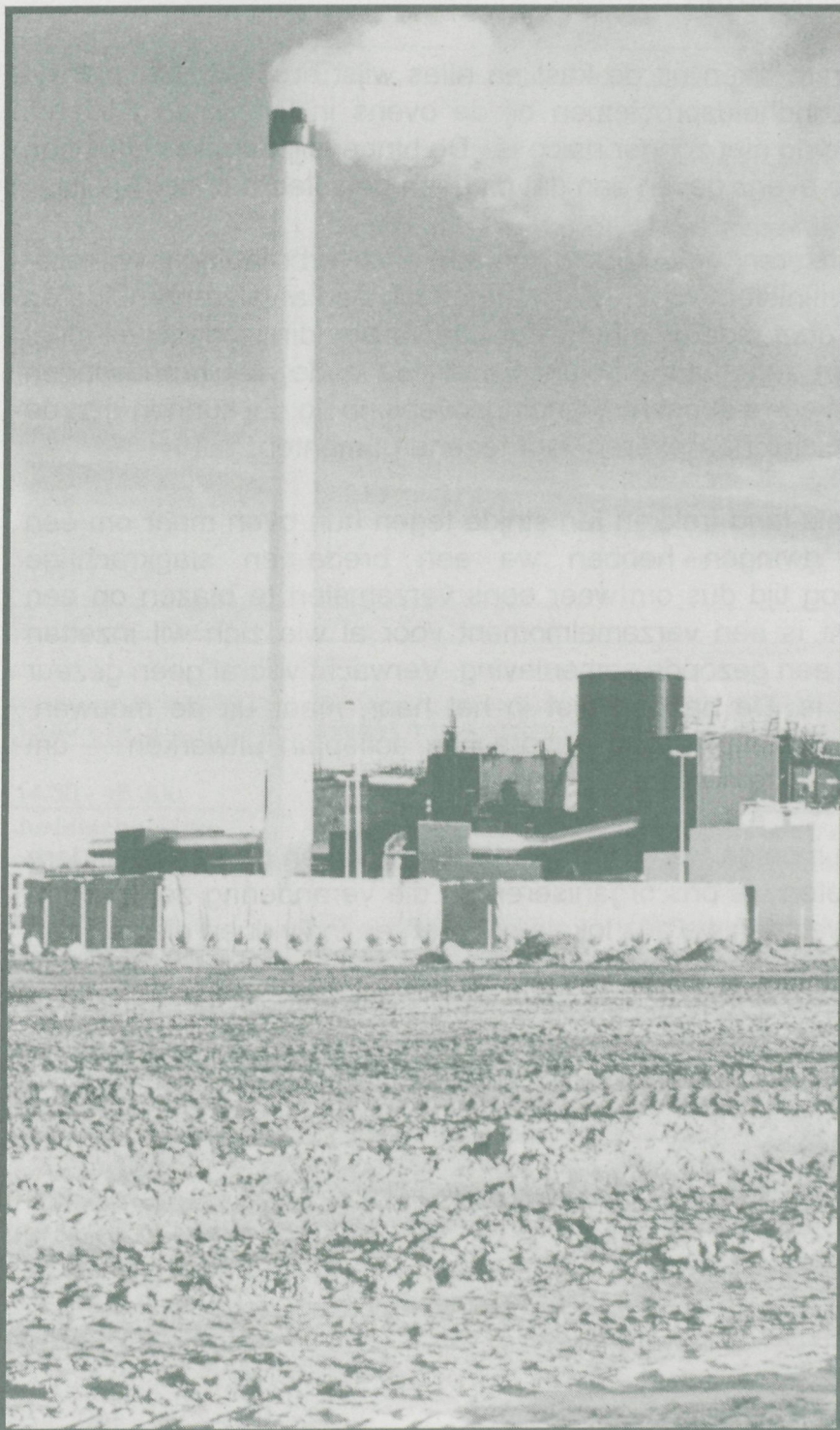

foto: Greenpeace

WAAR ?

Elcker-Ik Antwerpen
Breughelstraat 31-33
2018 Antwerpen
tel: 03/218 65 60

HOE ?

Elcker-Ik Antwerpen ligt op
20 min. stappen van
Berchem-station (naar
rechts vanaf de uitgang aan
de achterzijde en het
kruispunt over, de Lange
Leemstraat (links) volgen,
de 2e straat rechts na de
Belgiëlei).
Met de tram: nr. 8

WANNEER ?

Zaterdag 7 maart 1998 van
9u30 tot 17u.

MEER INFO ?

Elcker-Ik Antwerpen
tel: 03/218 65 60

WAAROM ?

Om niet bij de pakken afval
te blijven zitten.

AFVALCONFERENTIE

De afvalproblematiek staat weer volop in de belangstelling. Al jaren blijft de afvalberg groeien en al jaren tracht de overheid hem in lucht doen op te gaan. Met dit beleid strooit ze iedereen maar wat roet in de ogen, van stof ga je toch niet dood, om niet aan industriële belangen te moeten raken. Aan afvalvoorkoming wordt voorlopig enkel lippen dienst bewezen.

Ondertussen vallen de eerste lijken uit de kast en alles wijst erop dat het niet de laatste zullen zijn. De gezondheidsproblemen bij de ovens in Wilrijk en Edegem tonen aan dat afvalverbranding niet zonder risico is. De binnensijpelende meldingen uit de omgeving van andere ovens geven aan dat dit geen geïsoleerd ongelukje is.

Maar men moet niet dramatiseren, er is sprake van een afvalverbrandingspsychose, aldus Kelchtermans. Onze minister Proper blijft vasthouden aan afvalverbranding en wil de problemen oplossen door meer van hetzelfde. De verbrandingscapaciteit moet volgens het afvalstoffenplan zelfs verdubbelen. En als de oude niet brandschoon zijn, dan hebben we zeker nieuwe superverbrandingsovens nodig. Zij kunnen dan de komende twintig jaar stof en dioxines leveren voor tegenargumenten.

Lokale groepen over het hele land trekken ten strijde tegen hun oven maar om een ander afvalbeleid af te dwingen hebben we een brede en slagkrachtige milieubeweging nodig. Hoog tijd dus om weer eens verzamelen te blazen op een nieuwe afvalconferentie. Dit is een verzamelmoment voor al wie zich wil inzetten voor een beter leefmilieu in een gezonde samenleving. Verwacht vooral geen gezeur over hoe erg het allemaal is. De handen niet in het haar, maar uit de mouwen. Plannen smeden, ideeën uitwisselen, een eendrachtig actieplan uitwerken ... om samen een écht milieubeleid af te dwingen.

Willen we verandering, dan moeten we vooral niet blijven wachten op één of andere verlichte politicus. Dan moeten we ons organiseren en die verandering zelf maken. Op de afvalconferentie verwachten we dus lokale groepen en individuen die zelf aan de slag willen. We bekijken een aantal manieren hoe men afvalverbranding aan kan pakken en hoe men zelf een voorkomingsbeleid op lokaal niveau tot stand kan brengen en af dwingen. Verder is er ruimte om onderling contacten te leggen opdat deze afvalconferentie niet enkel een gezellig onderonsje is maar resulteert in daadwerkelijke actie.

HET PROGRAMMA

Wij voorzien een bruisende dag vol actietips, kritische informatie, spijkers met koppen en het perspectief op een gezonde toekomst. Met uw hulp stampen we een campagne uit de grond om u tegen te zeggen.

Het programma is opgezet in een aantal werkgroepen. Na de middag is een informatiemarkt voorzien, opdat lokale groepen en initiatieven rond de afvalproblematiek elkaar kunnen leren kennen. Daarnaast is er een praatcafé, ideaal voor een babbel tussendoor, om mensen te ontmoeten die hetzelfde doel nastreven en om eraan te beginnen.

Wie zelf een workshop wil opzetten, kan altijd contact opnemen.

9.30u - 10.00u: Verwelkoming

10.00 - 12.00u:

Het huidige afvalbeleid

Welke keuzes worden in het huidige afvalbeleid gemaakt? Een voorstelling van het afvalstoffenplan en de bestaande beleidsinstrumenten.

Afvalverbranding

De milieu-technische aspecten van afvalverbranding op een rijtje, evenals de andere mogelijkheden voor afvalverwijdering.

Actie-oefening

Geweldloos actievoeren, we hebben het nooit geleerd. Hoe moet je acties voorbereiden? Hoe moet je dat aanpakken? Wat is een politiespreker, een buitenwacht, ...? Wat zijn onze sterke en zwakke kanten? Een actietraining klaart een en ander op.

12.00 - 13.30u: Middagpauze

13.30 - 14.30u: **Informatiemarkt** met standjes van lokale groepen en initiatieven

14.30 - 16.30u:

Juridische actie-mogelijkheden

Kunnen ovens juridisch aangepakt worden? Wat zijn de mogelijkheden, wat kost het? Een op dit terrein beslagen advocaat geeft uitleg.

Dioxines en gezondheid

De gezondheidsproblemen rond de verbrandingsovens in Wilrijk en Edegem zijn uitgebreid in de pers gekomen. Wat er nu eigenlijk aan de hand is en hoe als lokale groep deze problemen opsporen, wordt hier uit de doeken gedaan.

Ons alternatief: een voorkomingsbeleid

De milieubeweging pleit al jaren voor een voorkomingsbeleid. Wat dit inhoudt en hoe er als lokale groep aan te beginnen, wordt uiteengezet door Luk De Rooms (AXI), die mee het voorkomingsproject in Dilbeek uit de grond stampte.

Actie-oefening vervolg

16u30- 17u: afsluiting

De Afvalconferentie is een organisatie van Elcker-Ik Antwerpen i.s.m. VLAKAF, het Vlaams Aktiecomité tegen Afval, en het Forum voor Vredesactie.

Het VLAKAF voert reeds sinds 1988 campagne tegen verbrandingsovens en voor een voorkomingsbeleid. In de voorbije jaren heeft het reeds enkele actiekampen, afvalconferenties en bezettingen van verbrandingsovens op zijn actief staan.

Elcker-Ik Antwerpen is een vormingsinstelling die ervoor kiest om niet enkel cursussen te produceren maar mee aan de spits van de milieubeweging te staan en deze actief te ondersteunen.

Het Forum voor Vredesactie is een vredesorganisatie die al jaren pleit voor een niet-militaire sociale verdediging en vanuit deze optiek vormingen organiseert en groepen begeleidt rond geweldloze directe actie.

**Voor meer informatie kan je steeds terecht bij:
HANS LAMMERANT, 03 / 218 65 60**

Ik schrijf mij in voor de Afvalconferentie op zaterdag 7 maart 1998.

Naam:

Adres:

.....

Telefoon:

Organisatie (+ contactadres):

.....

.....

Ik stuur deze strook terug naar Elcker-Ik Antwerpen, Breughelstraat 31, 2018 Antwerpen

Ik stort Bfr op rekening 001-2593542-32 met vermelding Afvalconferentie LEC 106

Deelnameprijs bedraagt 380 /260 Bfr. Het rechtse tarief is het reductietarief voor studenten, werklozen en OCMW-steuntrekkers. Dit wordt eveneens toegekend voor mensen met een inkomen < 35000 Bfr na aanvraag bij cursusverantwoordelijke.

"Pas nadat de laatste boom is omgehakt, nadat de laatste rivier is vergiftigd, nadat de laatste vis gevangen is, dan pas zul je erachter komen dat je geld niet kunt eten."

(Indiaans spreekwoord)

Weet u wat er met uw spaarcenten gebeurt? Wenst u dat de besteding van uw geld strookt met uw principes? Bel dan

(02) 201 07 70

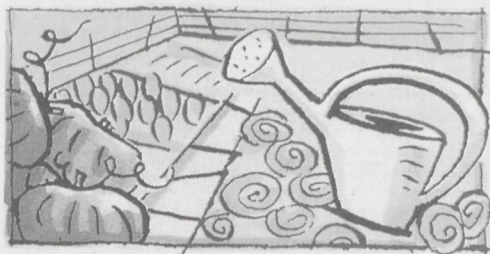

V.U.: Hans Lammerant, Breughelstraat 31-33, 2018 Antwerpen

Bijlage bij Milieurama 2/98

Ecologisch tuinieren? Nu ook op cd-rom!

Nog even geduld en de lente komt er alweer aan. Wie echter niet kan wachten om de tuin in te trekken, vindt misschien soelaas in de cd-rom 'Tuinieren ecologisch en interactief' die recent door de Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze (VELT) werd voorgesteld. Vanuit je bureaustoel krijg je via PC een

beschrijving van 88 teeltwijzen van 37 verschillende groenten. In een theoretisch gedeelte biedt de cd-rom een waaier van informatie over bemesting, gewasbescherming,... Maar een 70-tal videofragmenten, allerhande illustraties en 600 trefwoorden maken van deze cd-rom ook een gebruiksvriendelijk multimediaal product. Het grijze schijfje kost 1.800 frank en kan je bestellen bij het VELT-secretariaat.

i Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze (VELT),
Uitbreidingsstraat 392c, 2600 Berchem,
Tel. 03/281.74.75., Fax. 03/281.74.76.

Dioxines en regenwater

Het 'Milieubureau' van Elcker-Ik Antwerpen zit ook de komende weken niet stil. Een aantal interessante activiteiten passeren de revue. Een volledige opsomming leidt ons hier te ver, die vind je in een gratis-activiteitenkalender, maar enkele activiteiten willen we u niet onthouden. Zo kan je op zaterdag 7 maart naar een 'Afvalconferentie', een bruisende dag vol actietips en kritische informatie rond de recente ontwikkelingen in het afvalbeleid.

Vanaf 10 maart kan je gedurende 4 dinsdagen ook meer te weten komen over alles wat te maken heeft met dioxines en de impact van dergelijke milieuvreemde stoffen voor ons hormonaal stelsel. Want steeds meer wordt duidelijk dat dioxines niet alleen een kankerrisico inhouden

maar vooral ook een gezondheidsrisico zijn voor de volgende generaties.

Tenslotte is er op woensdagavond 11 maart ook nog een info-avond rond de mogelijkheden om zelf een gescheiden regenwateropvang te realiseren. Vermits het vaak regent wanneer je het water niet nodig hebt, kan het interessant zijn om regenwater op te vangen en op te slaan. Tekst en uitleg op woensdagavond 11 maart.

i Elcker-Ik Milieu,
Breughelstraat 31-33,
2018 Antwerpen,
Tel. 03/218.65.60.,
Fax. 03/281.02.45.

Milieuboot duikt opnieuw in het water

Ook in '98 organiseert De Milieuboot vzw educatieve milieuboottochten. Dit jaar wordt koers gezet naar de provincies Antwerpen, Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant waar o.m. wordt gevaren op de Zeeschelde, Netekanaal, Nete, Rupel, Dender,... Tijdens de boottochten, die worden georganiseerd van 16 maart tot 23 juni en van 14 september tot 23 oktober, worden de deelnemers rechtstreeks geconfronteerd met de problematiek van de watervervuiling en -zuivering. Er worden waterstalen genomen en geanalyseerd, fauna en flora aan de oever worden geobserveerd, er is een tentoonstelling aan boord,... De educatieve boottochten van De Milieuboot richten zich vooral naar de derde graad van het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs. Al kunnen uiteraard ook andere leeftijdscategorieën deelnemen.

i De Milieuboot vzw,
Korte Nieuwstraat 12,
9300 Aalst,
Tel. 053/72.94.20.,
Fax. 053/78.40.15.,
e-mail: centr.de.overkant
@unicall.be

iTierra! gaat wandelen op Schiermonnikoog

De activiteiten van iTierra! vzw zijn een vaste waarde in deze rubriek. Ook in dit eerste nummer van '98 is dit niet anders. Voor een volledig overzicht van alle iTierra!-uitstapjes en -reizen verwijzen we graag naar 'Berichten uit het Kraaienest', het gratis iTierra!-huisblad, al zijn enkele 'appetizers' hier ongetwijfeld op hun plaats. Zo bijvoorbeeld de uitstap naar Schiermonnikoog, het meest oostelijke van de Nederlandse Waddeneilanden, tij-

dens de Krokusvakantie. Van maandag 24 tot vrijdag 28 februari wordt er gewandeld doorheen dit rustige en verlaten eiland waarvan het grootste deel is beschermd als Nationaal Park. Er wordt overnacht in appartementen, de kostprijs bedraagt 7.250 frank. Iets dichterbij huis, in Herenthout, wordt er op vrijdagavond 27 februari een uilentocht georganiseerd. Een avondwande-

i TIERRA!

ling van 5 kilometer waarbij met mysterieuze spanning wordt gespeurd naar kerk-, rans-, steen- of bosuil.

Uiteraard kan je het ook wat verder gaan zoeken. Ondermeer tijdens een uilentocht in Finland (16 tot 30 mei), een reis op zoek naar de bruine beer in Slowakije (2 tot 10 mei en 31 oktober tot 8 november) of een paradijselijk bezoek aan het magische natuurschoon van Marokko (5 tot 18

april). Tenslotte ook nog even vermelden dat iTierra! is toegetreden tot het internationaal netwerk van 'Ecovolunteer-projecten', wat zoveel betekent als tijdens jouw vakantie meewerken aan onderzoeks- of natuurbehoudsprojecten over de hele wereld.

i Tierra! vzw,
Heidebergstraat 227,
3010 Leuven,
Tel. 016/25.56.16.

Foto Frans Geys

"Je hoeft heus geen milieuspecialist te zijn om te weten dat het Nederlandse milieubeleid absoluut 'top of the world' is. Coherent, doordacht, systematisch,... Een schril contrast met Vlaanderen. Alleen, een goed milieubeleid zorgt niet noodzakelijk voor een beter milieu". Pieter Leroy weet waarover hij het heeft. Nadat hij zich ruim 10 jaar lang verdiepte in de diverse aspecten van de milieuproblematiek in Vlaanderen, is hij als socioloog 'van bij ons' sinds '85 aan de slag in Nederland. Nog steeds is het sociologisch onderzoek van de milieubeweging één van zijn dagelijkse bezigheden. Een bevoorrechte getuige vertelt...

Pieter Leroy, Vlaams milieusocioloog aan de slag in Nederland:

"Wees gerust. Ook hier is milieu n

Pieter Leroy: "De belangrijkste uitdaging voor de milieubeweging? Moeilijk te zeggen. Al zal het de komende jaren ongetwijfeld heel belangrijk zijn om een goed evenwicht te vinden tussen overleg en actie".

Het sociologisch onderzoek van de milieubeweging loopt als een rode draad doorheen jouw carrière. Vanwaar die interesse?

Die interesse is er eigenlijk heel spontaan gekomen. Nadat ik in '76 als socioloog was afgestudeerd in Leuven, werkte ik tot '85 aan het departement politieke en sociale wetenschappen van de Antwerpse universiteit. Ik deed er in het kader van mijn doctoraatsthesis sociologisch onderzoek naar uiteenlopende aspecten van de, toen nog, prille milieubeweging. Bijvoorbeeld het functioneren van actiegroepen rond kernenergie, de impact van dossiers zoals Tessenderlo Chemie of de spankracht van het overheidsbeleid inzake milieu. Sinds '85 ben ik professioneel actief in Nederland.

Aanvankelijk als docent in Deventer, sinds '88 in Nijmegen waar ik verantwoordelijk ben voor de opleiding beleidswetenschappelijke milieukunde. Uiteraard neemt sociologisch onderzoek naar milieubeweging en -beleid daarbinnen een belangrijke plaats in.

Volwaardige gesprekspartner

Dat betekent dat je zowel in Vlaanderen als in Nederland de evolutie van de milieubeweging van dichtbij kon gadeslaan. Wat zijn de belangrijkste verschillen?

Het belangrijkste verschil is dat de Nederlandse milieubeweging veel sneller dan in Vlaanderen door de overheid als volwaardige gesprekspartner is geaccepteerd. Dat heeft vooral te maken met politiek-culturele factoren. Nederland is van

vanouds veel toleranter tegenover oppositionele groepen, heeft er zelfs niet het minste probleem mee om die stevig te subsidiëren. Dat geldt zowel voor de milieubeweging als voor bijvoorbeeld een buurtopbouwwerk of een daklozenvereniging. In Vlaanderen ligt dat anders. Daar bleef de hele non-profitsector heel lang steken in het vrijwilligerswerk. In Nederland kon de Stichting Natuur en Milieu, die je kan vergelijken met BBL in Vlaanderen, zich vrij snel een plaats verwerven als volwaardige gesprekspartner voor alles wat met milieu te maken had. In Vlaanderen duurde het tot eind jaren '80 vooraleer de milieubeweging als partner werd erkend door zowel overheid, bedrijfsleven als vakbeweging. De milieubeweging is geëvolueerd van een kleine naar een relatief grote sociale beweging. Bovendien is het de verdienste van de

milieubeweging dat het milieubesef bij een brede laag van de bevolking de voorbije jaren ontegensprekelijk toenam. Zowat 20 jaar geleden lag een kleine minderheid van het publiek wakker van de milieuproblemen, vandaag de dag is milieu 'in'.

Iedereen is het erover eens dat de milieubeweging de voorbije jaren geëvolueerd is tot een sociale beweging met een stem in het beleid.

Toch stellen we in Vlaanderen vast dat op cruciale momenten, bijvoorbeeld in de hele discussie rond het MAP, de stem van numeriek minder machtige maar economisch sterkere sectoren nog steeds luider klinkt. Je hoort dan ook vaak de opmerking dat de milieubeweging best wat minder 'salonfähig' en wat meer actiebereid zou moeten zijn...

Zoals dat inderdaad begin jaren '70 het geval was? Ik weet ook wel dat er mensen zijn die nog steeds met de nodige melancholie aan die tijd terugdenken. Maar de samenleving en de politiek functioneren op een heel dynamische manier, als milieubeweging moet je je daaraan aanpassen. In de jaren '70 wisten Paul Staes en co duizenden mensen te mobiliseren tegen de aanleg van het Duwvaartkanaal Oelegem-Zandvliet. In grote getale op straat komen was toen een heel belangrijk machtsmiddel dat nu evenwel

geen echte rol van betekenis meer speelt. Op lokaal vlak kan je de uitbreiding van pakweg een bedrijf of een industriezone misschien nog steeds afblokken met een betoging of een petitie, op nationaal of gewestelijk vlak lukt dat niet meer. De betogingen tegen de kernraketten en meer recent nog de Witte Mars maakten pijnlijk duidelijk dat zelfs een half miljoen mensen niet noodzakelijk een garantie zijn voor verandering. De machtsbronnen in onze samenleving zijn duidelijk verschoven. Om in het politieke landschap echt een rol van betekenis te spelen, is de milieubeweging verplicht om aan de onderhandelingstafel te gaan zitten. Om haar kennis, deskundigheid en expertise in milieudossiers maximaal uit te spelen.

Meer bedrijf, minder overheid

Toch waarschuw je tegelijk voor een al te verre-gaande professionalisering van die milieubeweging?

Het risico van een al te verre-gaande professionalisering van de milieubeweging is dat je het contact met je achterban verliest. Al heb ik de indruk dat dit momenteel in Vlaanderen minder speelt

u nog steeds een luxeprobleem!"

Pieter Leroy: "Lokale milieugroepen zijn vaak op een al te obsessieve manier met een probleem bezig. Op die manier ontstaat er een soort starheid en loop je het risico om al te snel verbit-terd te geraken. Het is goed om af en toe wat afstand te nemen".

Natuurlijk leren balanceren.

Het wel en wee van een lokale milieclub...

Wie actief is in een lokale natuur- of milieuvereniging heeft het eerder wellicht al eens meegemaakt: na jaren van actie raakt het vuur wel eens uitgeblust. In een studierapport 'Natuurlijk leren balanceren' geeft de Wetenschapswinkel Nijmegen een aantal interessante tips...

De hoofdconclusie van het onderzoek is dat de balans tussen product- en procesgerichtheid ontbreekt. Gesteld wordt dat de groepen niet effectief zijn doordat de grote productgerichtheid de aandacht voor het proces belemmert. Met name de grote nadruk op de effectiviteit van de activiteiten die natuur- en milieuorganisaties uitvoeren, lijkt de continuïteit te bedreigen. Concreet: door in die mate bezig te zijn met je eigen doelstellingen, verlies je als vereniging wel eens uit het oog dat er ook

andere mensen in je organisatie geïnteresseerd zijn, dat het goed is om verslagen bij te houden, contacten te leggen met andere socio-culturele groepen waardoor je sterker komt te staan,... Het rapport geeft een aantal heel concrete aanbevelingen hoe je als lokale groep je eigen functioneren kan verbeteren. Een aanrader voor iedereen die actief is in een lokale milieugroep!

i Natuurlijk leren balanceren!

Een onderzoek naar organisatie, strategie en leren bij lokale natuur- en milieugroepen'. Arjan van Rheede. Wetenschapswinkel Nijmegen, Tel. 00.31.24.361.54.50., Fax. 00.31.24.361.21.41.

dan in Nederland. Bovendien moet je ook uitkijken dat je de andere, even noodzakelijke, machtsbronnen niet uit het oog verliest. Wanneer je als milieubeweging alleen maar kan terugvallen op een 'professionele elite' die gaat onderhandelen bij een minister maar je hebt niemand meer die buiten op straat actie kan voeren, dan heb je een probleem. Ik denk dat het goed is dat de milieubeweging, net als een goede vakbond dat doet, probeert om een balans te vinden tussen overleg en actie. Een goed verhaal, overtuigingskracht, een ruime achterban én deskundigheid gaan hand in hand. Zorg ervoor dat je die machtsbronnen allemaal in de kast hebt staan en dat je de nodige flexibiliteit aan de dag kan leggen om daar, naargelang de omstandigheden, het juiste uit te pikken. Dat betekent dat je desnoods tegelijk binnen onderhandelt en buiten op de stoep actie voert. Zoals ook een vakbond dat perfect weet te doen.

10

De voorbije jaren is ook de houding van andere doelgroepen, bijvoorbeeld het bedrijfsleven, tegenover de milieubeweging veranderd. Je spreekt in dat verband over 'vermarkting': eerder dan met de overheid wordt rechtstreeks met betrokken sectoren onderhandeld. Loopt de milieubeweging op die manier zichzelf niet voorbij?

De klassieke situatie was dat de milieubeweging bij de overheid ging protesteren over het doen of laten van één of ander bedrijf. De voorbije jaren manifesteert zich over heel Europa evenwel de trend dat de overheid zich steeds meer gaat terugtrekken, allerlei dingen gaat privatiseren en meer rekent op zelfregulering. Tegelijk stellen we vast dat bijvoorbeeld het bedrijfsleven, veel meer dan vroeger, de milieubeweging au sérieux gaat nemen. In die zin lijkt het mij interessant dat milieubeweging en bedrijfsleven onderling overeenkomen om 'herenakkoorden' af te sluiten. Uiteraard hangt daar steeds een risico aan vast, je weet nu eenmaal nooit vooraf hoe loyaal de andere partner zich gaat opstellen. Precies dat moet je afwegen aan je eigen strategische positie tegenover die sector of dat bedrijf. Neem nu bijvoorbeeld het akkoord dat de Nederlandse milieubeweging sloot om met gif bespoten aardappelen uit de distributie te houden. Als milieubeweging sta je in deze relatief sterk: je kan met consumentenacties zo'n sector wel degelijk op zijn knieën dwingen. Een dergelijk akkoord lijkt me dan ook prima. Maar vaak sta je niet zo sterk, dan komt het erop aan om de overheid als 'notaris' te betrekken bij zo'n herenakkoord. In Nederland zijn de ervaringen met die overeenkomsten vrij positief. Zo zijn er verschillende overeenkomsten met de grootdistributiebedrijven over verpakkingen, statiegeld,...

Natuurlijk leren balanceren

Lokale milieu- en natuurgroepen vormen de basis van de milieubeweging. Maar in een recente studie in Nederland wees je op de kwetsbaarheid van die lokale groepen. Ze zouden vooral aandacht hebben voor het doel dat ze willen bereiken en zo hun eigen manier van functioneren uit het oog verliezen. Kan je dat wat toelichten?

Lokale natuur- en milieugroepen leveren bijzonder verdienstelijk werk, laat me dat vooraf heel duidelijk stellen. Het gaat meestal om vrij kleine organisaties van bewogen en bevroegen vrijwilligers. Vaak zijn ze echter op een obsessieve manier met een probleem bezig, bijvoorbeeld een natuurgebied dat ze willen beschermen of een verkaveling die ze tegen elke prijs willen vermijden. Men gaat zich zo vastbijten in die ene doelstelling dat er een soort starheid ontstaat, dat de essentiële strategische flexibiliteit ontbreekt om op lange termijn hun bestaan te verzekeren. Wat me steeds weer opvalt is hoe moeilijk het is voor een lokale milieugroep om een juiste analyse te maken van de politieke context. Men weet bijvoorbeeld niet goed op welke manier coalities kunnen worden gesmeed, men richt zich als een soort stormram tegen de overheid of men voelt zich heel onmachtig tegenover een grote multina-

tional. Terwijl men vergeet te kijken of er in de buurt of bij andere belangengroepen zoals landbouwers geen partner kan gevonden worden om sterker te staan. Tegelijk gaat zo'n lokale groep zich veelal ook vastbijten in één welbepaalde strategie. Men organiseert een petitie, men haalt 2.000 handtekeningen bijeen én men is er zeker van dat dit eindeloos kan worden herhaald. Kortom, teveel aandacht voor het doel dat men wil bereiken eerder dan het proces waarop dit gebeurt. Het gevolg is dat mensen snel verbitterd afvallen, het moeilijk wordt om nieuwe leden in te schakelen en je het voortbestaan van de eigen organisatie hypothekeert.

Maar hangt zoiets niet onvermijdelijk samen met het feit dat lokale milieugroepen in sé eigenlijk vrijwilligersgroepen zijn? Dring je spontane acties op die manier niet teveel in de richting van professionalisering? Heeft precies dat vrijwillig karakter ook geen charme?

Heel zeker, en ons pleidooi is in die zin zeker ook geen pleidooi voor een verregaande professionalisering van lokale groepen. Integendeel. We geven alleen een aantal heel concrete tips hoe je als milieugroep je eigen werking kan verbeteren. Het gaat om kleine, op het eerste zicht vrij onbelangrijke aandachtspunten. Ik geef enkele voorbeelden. Het kan interessant zijn om jezelf als milieugroep eens af en toe in vraag te stellen. Jezelf eens een spiegel voorhouden en je eigen manier van werken evalueren. Op die manier kan je veel sneller inspelen op een veranderende politieke en sociale context. Daarnaast gaat het ook om praktische zaken zoals bijvoorbeeld het consequent opmaken van verslagen van vergaderingen en het bijhouden van een archief. We stelden vaak vast dat veel milieugroepen eigenlijk heel gesloten organisaties zijn. Wanneer een nieuw, geïnteresseerd lid zich aanmeldt, gebeurt het heel dikwijls dat niemand hem of haar de geschiedenis en de context van de groep kan vertellen. Op die manier haken geïnteresseerden natuurlijk gauw af. Je kan als lokale groep ook proberen om een duidelijke tijdsplanning op te stellen, de nodige contacten onderhouden met andere socio-culturele organisaties uit je regio,...

Wellicht kunnen ook koepelorganisaties zoals BBL hierin een rol spelen?

Uiteraard, een koepelorganisatie heeft er immers alle belang bij dat lokale natuur- en milieugroepen zo goed mogelijk functioneren. Het is veelal zo dat lokale groepen vandaag de dag vooral komen aankloppen bij hun koepelorganisatie wanneer ze inhoudelijke of juridische ondersteuning willen. Het is uiteraard heel goed dat dit gebeurt maar ik denk dat het ook de taak is van een milieukoepel om andere, meer strategische en organisatorische adviezen, mee te

Politici en mensen uit de milieubeweging klinken halfweg '96 op een akkoord rond een 'herstelplan natuur' n.a.v. de uitdieping van de Westerschelde. Pieter Leroy: "Om in het politieke landschap echt een rol van betekenis te spelen, is de milieubeweging verplicht om aan de onderhandelingsstafel te gaan zitten".

Milieusocioloog Pieter Leroy: "Ik denk dat een paars kabinet in Vlaanderen net als in Nederland het milieubeleid een nieuwe impuls zou geven".

geven. Dat kan bijvoorbeeld via de oprichting van intermediaire provinciale niveaus. Het is ook zo dat binnen koepelorganisaties vandaag wel eens een strikt onderscheid wordt gemaakt tussen enerzijds de inhoudelijke werking en anderzijds de manier waarop met lokale groepen wordt gecommuniceerd. Het is beter dat beide zoveel mogelijk op elkaar worden afgestemd.

Vlaanderen wacht op paars

Binnen de Vlaamse milieubeweging wordt vaak met de nodige bewondering gekeken naar de manier waarop het Nederlandse milieubeleid in elkaar steekt. De overheid zou bij jullie een veel meer consistent, gedurfd en duurzaam milieubeleid voeren. Klopt dat idee dat het gerenommeerde Poldermodel ook op vlak van milieu zoveel beter is?

Het Nederlandse milieubeleid zit inderdaad stevig in elkaar, de essentiële vraag is alleen of het daarom met het milieu zoveel

beter gaat. Maar op vlak van systematiek, coherentie, beschikbaarheid van gegevens, juridisch kader of doordachtheid is het Nederlandse milieubeleid effectief 'top of the world'. Dit is absoluut geen Nederlands chauvinisme, want ik voel me nog steeds Belg, maar realiteit. Dat merk je trouwens op allerlei internationale congressen waar het Nederlandse milieubeleid stevast hoge ogen gooit. Toch moet je dat ook wat nuanceren. Nederlanders hebben nu eenmaal de verdienste dat ze alles zoveel mooier kunnen uitleggen en inkleden. Ze hebben echt wel een talent om mooie, en vaak ook inhoudelijk sterke, nota's samen te stellen. Maar net als in België is het milieuthema ook hier nog steeds een soort luxeprobleem.

2 Toch kan je er bijvoorbeeld op vlak van ruimtelijke ordening niet omheen dat het Nederlandse milieubeleid veel beter in elkaar steekt. Of recent ook nog de beslissing om de varkensstapel drastisch in te perken. In Vlaanderen lijken we op dat vlak toch flink achterop te hinken?

Veel heeft te maken met een sterk gevoel voor het collectief belang dat de Nederlanders kenmerkt. Dat heeft dan weer alles te maken met het feit dat de Nederlanders de voorbije eeuwen verplicht waren om samen te werken. Er was hun strijd tegen het water, er zijn de inspanningen om in dat verband het platteland maximaal te beschermen. Bovendien beschouwt de Nederlander de overheid eigenlijk als een instituut waar je gezagstrouw tegenover moet zijn. Zonder meer. Vlamingen daarentegen hebben zo'n trekje om eigenlijk voortdurend aan de overheid te ontkomen.

Bij de reductie van de varkensstapel moet je toch wel een aantal kanttekeningen plaatsen. Zo is de oorspronkelijk idee van de 25%-reductie al teruggebracht tot 20%. Verwacht wordt dat het uiteindelijk om een reductie van 10 of 15% zal gaan. Al blijft dat nog steeds de moeite waard. Daarnaast was de varkensreductie wellicht nooit denkbaar geweest zonder een liberale minister van Leefmilieu. Zoals in Vlaanderen heb je ook in Nederland een heel nauwe band tussen de christendemocratie en de landbouwsector. De huidige minister van Leefmilieu heeft, gebruik makend van de catastrofe van de recente varkenspest, zich boven de traditionele discussie geplaatst. Ik denk dan ook dat een gelijkaardige maatregel in Vlaanderen nauwelijks kans op slagen heeft. Misschien zou een paars kabinet ook bij jullie heel wat kunnen in beweging zetten. Al denk ik dat dit paars nog niet meteen de lievelingskleur van de volgende Vlaamse regering wordt...

Piet Decoster

Partner of counterpart?

Over de macht van de milieubeweging...

Op 5 november organiseerde de Katholieke Universiteit Nijmegen samen met o.m. de Stichting Natuur en Milieu een symposium over de machtspositie van de milieubeweging. Met enkele interessante bedenkingen, ook voor de Vlaamse milieubeweging... Een hele dag lang lieten een handvol sprekers volop hun mening horen over de positie en de rol van de milieubeweging. Die positie en de machtsbasis van de milieubeweging zijn de voorbije jaren immers ingrijpend veranderd, in de eerste

plaats door veranderingen binnen de milieubeweging zelf. Van een actiegerichte, oppositionele beweging is zij geëvolueerd naar een geïnstitutionaliseerd centrum van expertise. Maar de positie en de machtsbasis van de milieubeweging zijn ook beïnvloed door veranderingen in de maatschappij. De milieubeweging is als gesprekspartner erkend en als zodanig ook opgenomen in het sociaal-politieke netwerk. Blijft uiteraard de vraag op welke manier de milieubeweging de komende jaren zal evolueren. En precies

rond die vraag werd van gedachten gewisseld.

i 'Partner of Counterpart. De machtspositie van de milieubeweging'. Een verslag van de studiedag van 5 november kan je krijgen bij de Katholieke Universiteit Nijmegen, Tel. 00.31.24.361.60.32., Fax. 00.31.24.361.30.40.

BBL-bibliotheek zoekt vrijwillige kracht

Het BBL-documentatiecentrum is momenteel op zoek naar een vrijwilliger (m/v) om een halve tot volledige dag per week assistentie te verlenen bij de bibliotheek-administratie.

Het BBL-documentatiecentrum bevat ongeveer 15.000 boeken, rapporten en tijdschriften over de meest uiteenlopende thema's zoals natuur, binnen- en buitenlandse beleid, milieu en bedrijven, milieueducatie, afval, milieutechnologie, ruimtelijke ordening, landbouw, energie, wetgeving, ... Op die manier is de BBL-bib bijzonder veelzijdig, uitgebreid én gereputeerd.

Uiteraard vergt het BBL-docu-

mentatiecentrum een goede organisatie. Als vrijwilliger wordt u nauw betrokken bij de bibliotheek-administratie en zorgt u samen met de documentaliste voor de goede gang van zaken: opvang van bezoekers, bijhouden van gegevens op computer, ... Ben je een dag per week vrij? Ben je geïnteresseerd in boeken of milieu en ben je wat vertrouwd met PC, dan is deze job als vrijwilliger in het BBL-documentatiecentrum misschien iets voor jou. Geïnteresseerd? Neem dan op maandag of dinsdag eens vrijblijvend contact op met BBL-documentaliste Martine Langen op 02/282.17.38.

Met opgestropte mouwen de natuur in...

Ook dit jaar organiseert de Stichting Leefmilieu haar 'Jeugdactie Natuurbeheer en Landschapszorg' waarmee ze jongeren wil aanzetten om in hun onmiddellijke omgeving werk te maken van het onderhoud en het herstel van natuurterreinen en landschapselementen. Jongeren van 12 tot 25 jaar die in de loop van '98 in groepsverband een concreet project inzake natuurbeheer of landschapszorg opstarten, maken kans op een financiële ondersteuning van maximaal 30.000 frank. Jeugdverenigingen, jeugdhuisen, jeugdraden, schoolklassen, natuurverenigingen, socio-culturele organisaties, ... kunnen voor 1 maart een concreet dossier indienen bij de Stichting Leefmilieu. Waarover het zo allemaal kan gaan? Beheerswerken in natuurreservaten of waardevolle natuurgebieden zoals het maaien van hooiland of het kappen van wilgenstruweel, beheer van wegbermen, herwaardering van oude spoorwegbeddingen, aanplant van houtwallen, beschermingsprojecten voor bedreigde diersoorten, aanplanting van inheemse boomsoorten, ...

Projecten moeten worden ingediend voor 1 maart '98. Een officieel deelnameformulier en het reglement kan je krijgen bij de Stichting Leefmilieu.

Stichting Leefmilieu vzw/Kredietbank,
Kipdorp 11, 2000 Antwerpen,
Tel. 03/231.64.48., Fax. 03/232.63.98.,
e-mail: leefmilieu@club.innet.be

STICHTING **LEEFMILIEU**
vzw onder auspiciën van de Federale Staat

Croc'Natuur: lekker en hapklaar tijdschrift

Wie houdt van gezond leven en lekker eten doet er goed aan om vanaf nu tweemaandelijks 65 frank opzij te houden. Voor die prijs haal je immers Croc'Natuur, een nieuw tijdschrift voor een gezonde en natuurlijke levenswijze, uit de krantenkiosk. In Croc'Natuur vind je niet alleen allerhande informatie over producten uit de natuurlijke keuken, het blad bevat ook stevast enkele hapklare recepten. Bedoeling is om in elk nummer 15 recepten voor te stellen die worden gemaakt met seizoensproducten én makkelijk te bereiden zijn. Croc'Natuur houdt zich in dat

verband aan de criteria voor ecologische voeding zoals die zijn opgesteld door de Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze (VELT). In elk nummer van Croc'Natuur vind je ook enkele vaste rubrieken. Zo is 'Rond de Tafel' een achtergrondbijdrage over een voedingsthema waarover discussie of onduidelijkheid bestaat. Onderwerpen die hierin aan bod komen zijn o.m. brood, eieren, vers of diepvriezen, voor- en

nadelen van de microgolfoven, kraantjeswater, ... Verder is er ook de rubriek 'Gezond Leven', een artikel over een gezonde levenswijze: omgaan met stress, slapen, thuiswerk, afval, gezond tuinieren, zelfmedicatie, ... Croc'Natuur verschijnt tweemaandelijks, kost 65 frank per nummer en kan je krijgen via de losse verkoop of via natuurvoedingswinkels.

Making Magazines,
Baudelostraat 29, 9000 Gent
Tel.: 09/233.84.63
Fax: 09/233.80.87
e-mail: info@makingmagazines.be

Onkruid viert 20ste verjaardag

Het Nederlandse tijdschrift 'Onkruid', dat ook in Vlaanderen op een ruime schare lezers kan rekenen, bestaat 20 jaar. Het tijdschrift 'voor aarde, lichaam en geest' situeert zichzelf in de zogenaamde 'alternatieve hoek'. Alternatief maar dan wel niet wereldvreemd of bewust trendy. Integendeel, Onkruid is zijn tijd vaak aardig wat voor. Getuige daarvan de onderwerpen die de voorbije jaren de revue passeerden en gaandeweg ook door andere sociale bewegingen au-sérieux werden genomen: biologische landbouw, alternatieve geneeswijzen, zonne-energie, lekker en gezond eten, ...

Om de twintigste verjaardag van Onkruid ook bij ons te vieren worden enkele kleinschalige, meditatieve concerten georganiseerd met de synthesizerspeler Carl Deseyn. Die wordt vooral geïnspireerd door het natuurlijke landschap van zijn geboortestreek Zuid-West-Vlaanderen en werkte in het verleden samen met muzikale grootheden als Vangelis. De Onkruid-verjaardagsconcerten worden bewust kleinschalig en intiem gehouden. Kaartjes kosten 300 frank. De

reeks start op 10 februari in Opoeteren (Kasteel 'De Schans'), trekt vervolgens op 17 februari naar Sint-Amandsberg ('bij Es') en 21 februari naar Antwerpen (Boekencafé 'Neptune') om af te sluiten op 28 februari in Brasschaat ('Sint-Jozefskapel').

Onkruid verschijnt 6 keer per jaar, een abonnement kost 700 frank.

Onkruid,
p/a Filiep Van den Broek, Postbus 10,
8580 Avelgem, Tel. 056/64.62.44.

Foto: Frans Geys

Het wonder Joint

Internationale koehandel of duurzame samenwerking?

Het gaat niet goed met onze aarde, zoveel is duidelijk. Vooral het broeikaseffect blijkt op zijn zachtst gezegd onrustwekkend. Het verhaal is gekend: een te hoge CO2-uitstoot zorgt voor een opeenstapeling van broeikasgassen in de atmosfeer, er wordt meer warmte vastgehouden én onze aarde gaat geleidelijk opwarmen. De gevolgen van deze klimaatveranderingen zijn legio: ijskappen gaan smelten en land komt onder water te staan. Kordate maatregelen om de CO2-uitstoot in te perken zijn dringend noodzakelijk maar laten op zich wachten. Rio, Kyoto, Agenda 21,... Mooie woorden? Dat wel. Concrete maatregelen? Dat niet. Of toch wel? 'Joint Implementation' lijkt alvast een aantrekkelijke manier om het klimaatbeleid concreet vorm te geven. Maar is het dat ook echt?

JOINT IMPLEMENTATION DOG

Joint Implementation, de term op zich oogt tegelijk verschrikkelijk én aantrekkelijk. 'Joint' heeft iets uitnodigend, 'implementation' laat dan weer weinig goed vermoeden. Maar waar gaat het eigenlijk over? "Joint Implementation is een mechanisme waarbij vervuilers uit twee landen samenwerken om de CO2-uitstoot te verminderen", zegt BBL-beleidsmedewerker Saar Van Hauwermeiren. "Het komt erop neer dat een land investeert in emissiereductie in een ander land waar het goedkoper is. In ruil voor die inspanning mag het investerende land dan de behaalde milieuwinst geheel of gedeeltelijk aftrekken van de afgesproken inspanningen in eigen land. De investeerder krijgt dus zogenaamde 'emissiekredieten'". Anders gezegd: het broeikaseffect is een mondiaal probleem en dus maakt het eigenlijk geen zier uit waar je de CO2-emissies beperkt. Dus liever een kolencentrale in Roemenië vervangen door een gascentrale, dan proberen de CO2-uitstoot van een Belgische gascentrale te verminderen...

Eigen zaakjes eerst?

Het spreekt voor zich dat dit principe van Joint Implementation omstreden is. "Voorstanders van het mechanisme zeggen dat het er eigenlijk niet toe doet waar de reductie precies plaatsvindt. De opwarming van de aarde wordt bevorderd door de totale opeenstapeling van broeikasgassen in de atmosfeer, ongeacht de geografische bron van die emissies", verduidelijkt Saar Van Hauwermeiren. "Daarom zou men de emissiereductie die een land financiert steeds mogen belonen met emissiekredieten, ook al vindt die reductie in een ander land plaats". Het achterliggende principe lijkt simpel en heeft alles te maken met kosteneffectiviteit. Voor een Belgische multinational actief in de petrochemische sector is het financieel veel interessanter om te investeren in het oplappen van een krakkemikkige fabriek in pakweg Polen of Bulgarije dan ervoor te zorgen dat de CO2-uitstoot van de eigen vestiging in België daalt. Saar Van Hauwermeiren: "Reductiedoelstellingen worden daar gerealiseerd waar dit het goedkoopst is. Op die manier zou men een kostenbesparing kunnen realiseren van meer dan 60%".

Uiteraard kunnen er bij dit principe vragen worden gesteld. Kan

bijvoorbeeld België in ruil voor de betaling van milieumaatregelen in bijvoorbeeld Midden-Europa de daarmee behaalde milieuwinst, geheel of gedeeltelijk, aftrekken van de afgesproken inspanningen in eigen land? Anders gezegd: kunnen emissiekredieten worden toegestaan? Vooral ontwikkelingslanden zijn fel gekant tegen het kopen van deze 'milieurechten' door rijke westerse landen in industrieel minder ontwikkelde regio's. Zij vinden dat het westen allereerst zijn eigen zaakjes op orde moet brengen en vrezen dat Joint Implementation een makkelijk en goedkoop surrogaat wordt voor duurzame ontwikkelingshulp. De ontwikkelingslanden worden in hun visie grotendeels bijgetreden door de milieuorganisaties.

14

Bussen op diesel of gas?

Joint Implementation is dus geen onomstreden principe. Toch werd tijdens de eerste 'Conference of the Parties', in '95 te Berlijn, afgesproken om een pilootfase voor Joint Implementation in te voeren. Die pilootfase loopt nog tot 2000. Tijdens die fase kunnen er nog geen emissiekredieten verkregen worden. Saar Van Hauwermeiren: "De bedoeling is in deze fase met een aantal projecten ervaring op te doen, de internationale procedures te leren kennen en criteria vast te leggen waaraan de projecten moeten voldoen". Daarvoor komen verschillende types pilootprojecten in aanmerking. "Enerzijds zijn er technologische projecten zoals efficiëntieverbeteringen, brandstofomschakeling, het opvangen van vluchtige gassen en het promoten van hernieuwbare brandstoffen", verduidelijkt Saar Van Hauwermeiren. "Anderzijds zijn er projecten die de opvangbasis van CO₂ verhogen. Het gaat dan om bebossing, herbebossing, bosbeheer en de aanplanting van snelgroeiende gewassen".

Van de projecten die begin '97 goedgekeurd waren voor uitvoering, is 40% gericht op het verhogen van de opvang van broeikasgassen door bossen, 28% in energie-efficiëntie, 16% in hernieuwbare energie en 8% in brandstofomschakeling. Enkele voorbeelden. Zo investeert de Verenigde Staten in Costa Rica in bosexpansie. Noorwegen heeft een pilootproject in Mexico, waar het investeert in energie-efficiënte verlichting. En Nederland investeert in Hongarije in de conversie van diesel naar gasbussen. (zie kader)

Ook Vlaanderen doet mee

Ook België wil niet achterblijven op vlak van Joint Implementation. Op een symposium georganiseerd door de

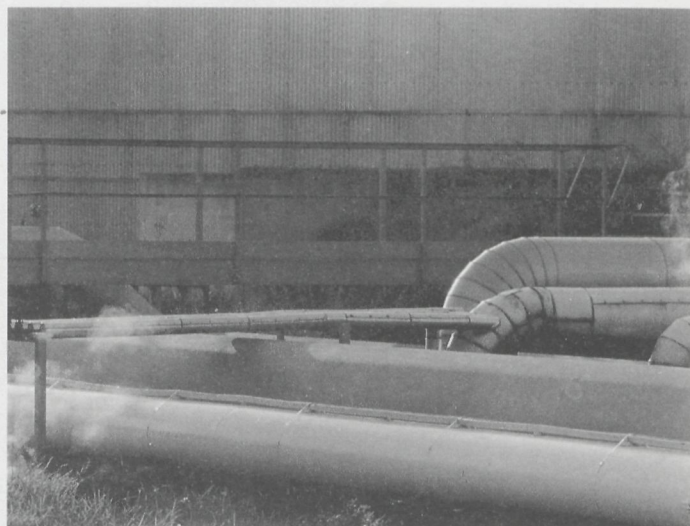

Foto: Frans Geys

Joint Implementation is voor de milieubeweging aanvaardbaar. Althans zolang het geen alibi wordt voor industrielanden om voor de rest complexloos CO₂ uit te stoten.

Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO) in samenwerking met de Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (ANRE) in november jl., maakte de Vlaamse overheid bekend dat ze VITO reeds de opdracht gegeven heeft om enkele pilootprojecten op te zetten. Er zijn zelfs al projecten ingediend en gedeeltelijk erkend. "De Vlaamse overheid liet ook weten dat ze bereid is om bedrijven te ondersteunen om de administratieve kosten voor de deelname aan zo'n projecten te helpen dragen", licht Saar Van Hauwermeiren toe. "Wanneer de steunregeling is uitgewerkt, zal de Vlaamse overheid een oproep voor projecten lanceren en informatie rond het mechanisme verspreiden. Nu de resultaten van Kyoto bekend zijn, zal het budget voor de steunregeling, het aantal te steunen projecten en de looptijd van het programma in de nabije toekomst bepaald worden". Het protocol van Kyoto creëert namelijk via het zogenaamde 'clean development mechanisme' de mogelijkheid van Joint Implementation tussen industrielanden en ontwikkelingslanden. Een positief element volgens sommigen, dat ervoor kan zorgen dat de ontwikkelingslanden geleidelijk in het proces worden betrokken. En aangezien uitdrukkelijk de participatie van private entiteiten voorzien is, zou dit mechanisme bovendien een belangrijke stap naar milieuvriendelijke investeringen kunnen worden, aldus voorstanders.

Goedkoop schaamlapje?

Maar zoals reeds eerder gesteld, staat niet iedereen even positief tegenover het mechanisme van Joint Implementation. "Milieuorganisaties en ontwikkelingslanden twijfelen immers aan de rechtvaardigheid ervan. Zij zien Joint Implementation als een poging van geïndustrialiseerde landen om maatregelen in eigen land te omzeilen", merkt Saar Van Hauwermeiren op. "Als belangrijkste historische en per capita vervuilers dienen de industrielanden volgens hen eerst en vooral maatregelen in hun eigen regio te nemen". Maar dat zou uiteraard betekenen dat de huidige manier van productie en consumptie, die op zijn zachtst gezegd vrij gretig met energie omspringt, drastisch zou worden omgegooid. En dat ligt nu eenmaal niet makkelijk. Voor de industrielanden biedt Joint Implementation precies de mogelijkheid om die huidige manier van produceren en consumeren te behouden. Saar Van Hauwermeiren: "Meer nog, Joint Implementation biedt bedrijven precies de mogelijkheid om hun exportpositie te versterken. Men

Foto: Frans Geys

Joint Implementation: liever een afstandse kolencentrale in Roemenië vervangen door een gascentrale dan de CO₂-uitstoot van een Belgische gascentrale te verminderen.

kan handel en buitenlandse investeringen aanzwengelen en tegelijk onpopulaire maatregelen zoals een CO₂-energietaks vermijden".

Nogal wat ontwikkelingslanden en milieuverenigingen wijzen er dan ook op dat Joint Implementation eigenlijk niets te zien heeft met de overdracht van nieuwe technologieën maar alles met de creatie van een nieuwe afzetmarkt. "Wanneer je je als westers land gaat engageren om ergens een bos aan te planten, dan heeft dit hoegenaamd niets te zien met de overdracht van technologie", merkt Saar Van Hauwermeiren ietwat cynisch op. "In het geval van monoculturen van boomplantages met niet-inheemse soorten hebben de projecten zelfs ronduit een negatief neven-effect op het milieu, wegens het veelvuldig gebruik van pesticiden en de aantasting van de biodiversiteit". Ook het argument dat Joint Implementation nogal wat financiële voordelen zou opleveren, wordt door de milieubeweging in twijfel getrokken. Saar Van Hauwermeiren: "Als je alle kosten op vlak van administratie, controle en transactie op een rijtje zet, dan maken die al gauw meer dan 10% van de investeringskosten van het project uit. Dat is bijzonder veel. Een CO₂-besparingsbeleid in eigen land daarentegen heeft die extra-kost niet. Meer zelfs, investeren in energie-efficiëntie kan precies veel kosten uitsparen".

Geen eco-kolonialisme

Dient Joint Implementation als instrument om de CO₂-uitstoot te

verminderen dan volledig worden opgedoekt? BBL-beleidsmedewerker Saar Van Hauwermeiren vindt van niet: "Maar het mag zeker geen prioriteit zijn. Dat zou betekenen dat men een geïntegreerd energiebeleid gaat ruilen voor een projectmatig, weinig structureel klimaatbeleid. Bovendien zijn er nog heel wat onduidelijkheden". Bijvoorbeeld wat betreft het vaststellen van de uitstootvermindering. Eerst moet er immers worden vastgesteld hoeveel het 'gastland' zou hebben uitgestoten zonder tussenkomst van het 'investerende' land. Pas wanneer die zogenaamde baseline gekend is, kan worden berekend hoeveel emissiekredieten worden verleend. Maar ook het vastleggen van die baseline blijkt niet eenvoudig te zijn...

Kortom, een vrij technische en ingewikkelde discussie. Toch is de houding van de milieubeweging tegenover Joint Implementation vrij duidelijk: "Bij elk project moet steeds de vraag worden gesteld of het werkelijk gaat om technologische overdracht, of het past binnen de nationale ontwikkelingsdoelen van het gastland en of de financiering bovenop de bestaande ontwikkelingshulp komt", besluit Saar Van Hauwermeiren. "Tenslotte is het ook cruciaal dat ook de plaatselijke bevolking bij het project wordt betrokken, zoniet vervalt Joint Implementation onvermijdelijk in eco-kolonialisme. Dus, Joint Implementation kan voor ons, maar dan moet het wel voldoen aan strenge criteria en een toevoeging zijn bij echte structurele maatregelen. Geen goedkoop alibi voor industrielanden die voor de rest complexloos massaal CO₂ uitstoten".

Stop de tijd. Pak een Stella!

Foto: Frans Geys

De aanleg van een bos in Costa Rica, energie-efficiënte verlichting in Mexico, gasbussen in Hongarije... Joint Implementation mag op zich dan al een vrij ingewikkeld en technisch gegeven zijn, in de praktijk gaat het om heel concrete projecten. Zowel de privé-sector als de overheid kan erin investeren. Enkele voorbeelden...

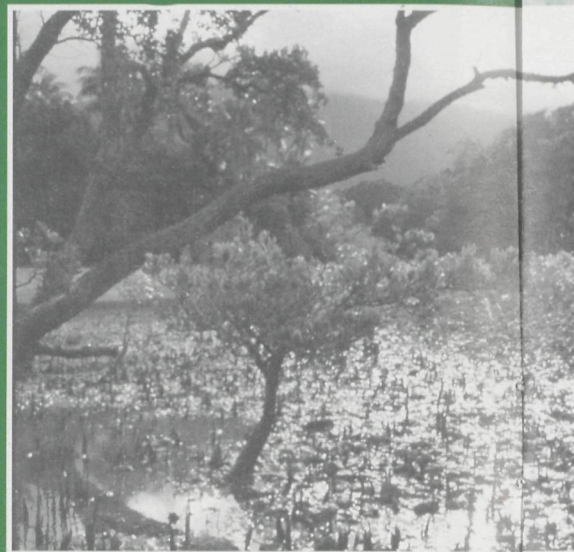
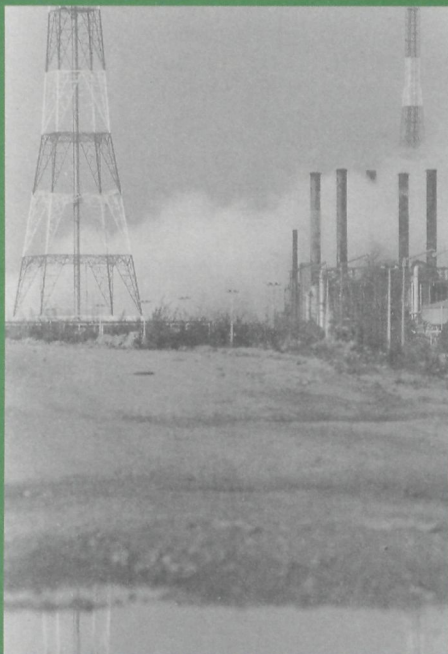
Een primeur voor Vlaanderen is het pilootproject dat opgezet werd door Interbrew in overleg met VITO. Het betreft emissiereductieprojecten in Roemenië en Kroatië. Bij moderne brouwerijen wordt CO₂ die tijdens het fermentatieproces vrijkomt gedeeltelijk gerecupereerd, daarna gezuiverd en opnieuw gebruikt in het productieproces. Dat gebeurde echter nog niet in een aantal bedrijven van de Interbrew groep die zich in Kroatië en Roemenië bevinden. Interbrew installeerde er een recuperatie-eenheid, waardoor er niet alleen een vermindering van de CO₂-emissies bereikt werd, maar ook een financieel voordeel. Door minder aankoop van CO₂, een betere kwaliteit van het bier en een verhoogde onafhankelijkheid van de leverancier van CO₂ werd er al bij al een concurrentievoordeel gerealiseerd.

In Mexico loopt dan weer het ILUMEX project, een REG-campagne voor eindgebruikers, gedeeltelijk gefinancierd door Noorwegen. Gloeilampen in residentiële wijken van Monterrey en Guadalajara worden vervangen door spaarlampen die 75% minder energie verbruiken en 10 tot 13 keer langer meegaan. Men verwacht zo'n 1,7 miljoen lampen te kunnen verkopen tegen gesubsidieerde prijzen. Massale advertenciacampagnes en educatieve activiteiten moeten ervoor zorgen dat er zo'n 1,7 miljoen lampen verkocht worden tegen sterk gesubsidieerde prijzen.

In Decin, een sterk geïndustrialiseerde stad in Tsjecho, financieren drie elektriciteitsproducenten uit de VS (Winconsin Electric Power, NIPSCO, en Edison Development) de vervanging van een kolencentrale door een gascentrale en nog een aantal energie-efficiëntie maatregelen. Daardoor wordt niet alleen bijgedragen tot CO₂-vermindering, maar wordt er tegelijk ook iets gedaan aan de lokale prioriteiten: de stad leefbaarder maken voor de 55.000 inwoners. De stad heeft namelijk te kampen met zware luchtverontreiniging. De concentratie sulfurdioxide ligt er 10 maal hoger dan de standaard van de World Health Organisation. Dit project geeft een voorbeeld van hoe het mogelijk is CO₂-reductie projecten te koppelen aan belangrijke lokale prioriteiten van het gastland.

Heeft de berg een

"Het magische aan dit schip is dat het eigenlijk onzinkbaar is". Van valse bescheidenheid kon je de bemanning van de Titanic in 1912 niet verdenken. De Titanic was gewoon onzinkbaar. Punt. Tot een aanvaring met een vooraf gesignaleerde ijsberg daar anders over besliste. Zelfs toen het binnengutsende water benedendeks nietsontziend slachtoffers maakte, kon dat het protserige vertier en plezier van 'le beau monde' bovendeeks nauwelijks temperen. Op de valreep werden alsnog wat opvarenden gered. Maar toen de Titanic nauwelijks 2 uur na de aanvaring definitief kopje onder ging, bleef alleen de mythe over... Geschiedenis was geschreven.

Van 1 tot 11 december werd tijdens de klimaatconferentie in het Japanse Kyoto geen geschiedenis geschreven. Voor de rest lijkt de vergelijking met de Titanic wél op te gaan: valse zelfzekerheid, grote woorden, weinig daden, een 'groot verhaal' dat faliekant dreigt af te lopen, een onbestuurbaar geworden mastodontschip dat volledig de verkeerde kant opgaat,... De bijeenkomst in Kyoto werd algemeen beschouwd als de laatste kans om het broeikas effect drastisch af te remmen. Het probleem definitief stoppen lijkt immers niet langer realistisch. Toch werd vooral vanuit Europese hoek aangedrongen op een verregaande CO₂-reductie: 15% minder uitstoot tegenover 1990. De Verenigde Staten lieten evenwel onmiddellijk weten dat van een dergelijke reductie geen sprake kon zijn. Zelfs de engagementen van de Rio-conferentie, een beperking van de CO₂-uitstoot met 5%, werden openlijk in vraag gesteld.

Beter laat dan nooit...

Even zag het er naar uit dat de Kyoto-conferentie met een sisser zou aflopen. Uiteindelijk werd alsnog een compromis bereikt: tussen 2008 en 2012 moeten alle industrielanden samen de uitstoot van de schadelijke broeikasgassen gemiddeld met 5,2% terugdringen tegenover het niveau van 1990. De reductiepercentages zijn voor de industrielanden onderling evenwel verschillend. "Voor de Europese Unie bijvoorbeeld geldt een beperking van 8% in plaats van de onderhandelde 15%", licht BBL-medewerker Dirk Van Regenmortel toe. "Voor de VS is dat 7% in plaats van 0%. Voor Japan 6% in plaats van 5%".

Anderzijds mogen andere landen dan weer meer CO₂ lozen. Australië bijvoorbeeld mag 8% meer CO₂ lozen, IJsland zelfs 10%. Nieuw-Zeeland, de Russische Federatie en Oekraïne moeten hun lozingen van kooldioxide zelfs helemaal niet verminderen. De ontwikkelingslanden zijn van inspanningen vrijgesteld, maar aan de grootste onder hen zoals China en India, wordt een vrijwillige inspanning gevraagd. Of dit afgesloten 'Protocol van Kyoto' ook effectief in beleidsdaden zal worden omgezet, valt nog af te wachten. Sancties voor niet-naleving van het protocol bijvoorbeeld zijn nog niet voorzien. En de afspraken dienen nog geratificeerd te worden opdat het rechtsgeldig wordt.

Belofte maakt schuld

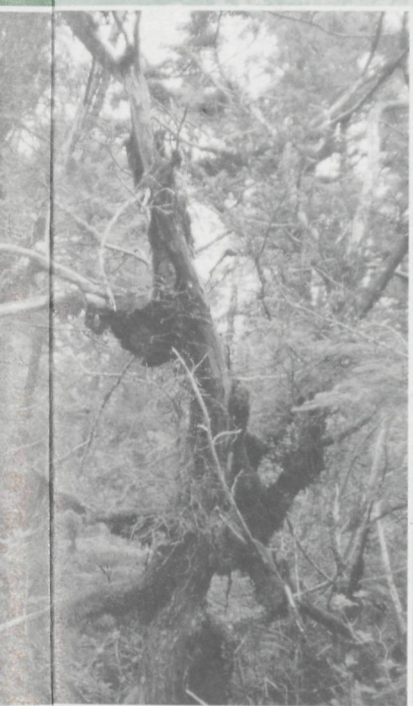
En wat met België? Wat betekent het Kyoto-protocol voor ons land? België had op de milieuconferentie van Rio beloofd

om de CO₂-uitstoot met 5% terug te dringen tegen 2000. Tot op vandaag is van minder koolstofdioxide in onze lucht evenwel weinig te merken: de CO₂-uitstoot steeg met 6%. Volgens het Kyoto-akkoord moet de CO₂-uitstoot in België tegen 2000 evenwel gereduceerd zijn met 8%. U begrijpt het: er is werk aan de Belgische energiewinkel. "Toch mag die hele procentendiscussie ons niet afleiden van de eigenlijke engagementen die nodig zijn", waarschuwt Dirk Van Regenmortel. Een stelling die wordt bijgetreden door Delia Villagrasa, coördinator van Climate Action Network Europe (CAN) en zelf aanwezig in Kyoto: "Het risico bestaat dat er voortdurend wordt gediscussieerd en onderhandeld over procenten terwijl het er nu eigenlijk op aankomt om eindelijk de daad bij het woord te voegen. De diverse landen moeten dringend echt werk maken van een beleid om hun CO₂-uitstoot te

De muis gebaard?

De
gevolgen
van
Kyoto
voor
België.

verminderen. Niet langer aarzelen, gewoon doen. Je kan voortdurend wijzen op de negatieve aspecten van de Kyoto-conferentie, zoals bijvoorbeeld het totaal ontbreken van een 'stok achter de deur' om de lidstaten te verplichten hun beloften na te komen, maar je kan ook uitgaan van de mogelijkheden van het Kyoto-verdrag. Er is een gemeenschappelijke verklaring die voor de individuele lidstaten heel wat mogelijkheden biedt bijvoorbeeld op vlak van energiebesparing, promotie van hernieuwbare energie,...".

Geen windmolens op landbouwgrond

Van een doordacht beleid om de CO₂-uitstoot te verminderen, is in België voorlopig

nog niet echt sprake.

Warmtekrachtkoppeling en hernieuwbare energiebronnen bijvoorbeeld worden nog steeds gewoon uit de markt geprijsd. Dirk Van Regenmortel: "In Duitsland, Nederland of Scandinavië werkt het beleid maatregelen uit om de introductie van hernieuwbare energiebronnen te versnellen. Zo worden er bijvoorbeeld demonstratieprojecten opgezet en fiscale marktinstrumenten ingezet. In Duitsland zijn er subsidies op federaal en regionaal niveau, er zijn goedkope leningen voor investeringen,...". Uit Europees onderzoek ter voorbereiding van de top in Kyoto blijkt dat België als enig Europees land geen duidelijke financiële incentives geeft om hernieuwbare energie te promoten. Op Belgisch niveau werd een zogenaamde groene frank toegekend aan

hernieuwbare energie die echter de prijsdiscriminatie van deze energiebronnen helemaal niet teniet doet. Hernieuwbare energie heeft bij ons niet alleen te kampen met prijsbarrières, er is ook een niet-aangepaste regelgeving op ruimtelijk vlak en geen afgelijnde procedure op vlak van ruimtelijke ordening en milieu. Landbouwgebieden zijn bijvoorbeeld prima geschikt voor het plaatsen van windmolens. Boeren kunnen hiermee als windboeren ook bijkomende middelen genereren. Momenteel kunnen die gebieden hiervoor evenwel niet worden gebruikt.

"Er kan in Vlaanderen en België nochtans heel wat gebeuren", vindt Jan Danneels van de Organisatie Duurzame Energie Vlaanderen (ODE). "Op federaal niveau werd een eerste aanzet gegeven met het 'Nationaal Programma ter vermindering van de CO₂-uitstoot'. Op zich is dat eigenlijk een goed plan maar er is nog niets mee gedaan. Op Vlaams niveau heeft minister Van Rompuy intussen evenzeer een beleid rond duurzame energie aangekondigd". Bedoeling van Van Rompuy? Duurzame energie aanzwengelen. Luc Peeters, energie-deskundige op het kabinet van Van Rompuy: "We willen een bijkomende groene frank voor duurzame energie op federaal niveau. We starten ondertussen met een Vlaams plan voor duurzame energie. We willen de intercommunales een Vlaamse norm opleggen voor de verkoop van duurzame energie". Mooie intenties die door Jan Danneels van ODE alvast positief worden onthaald: "Alleen is het de vraag in hoeverre ze ook zullen worden gerealiseerd. Nu wordt slechts 0,5% van het energieverbruik duurzaam opgewekt. Uit ons onderzoek ter voorbereiding van het duurzaam energieplan blijkt dat het technisch potentieel van duurzame energie in Vlaanderen tegen 2000 1,5% van het verbruik bedraagt en tegen 2020 zelfs 12,5%". Kortom, de duurzame energiesector is een sector met stevige groei- en tewerkstellingskansen. In Denemarken bijvoorbeeld werken 7.000 mensen in deze sector.

Wie koopt vegetarische pizza?

Uiteraard spelen intercommunales een cruciale rol in het hele debat van energiebesparing in het kader van de reductie van de CO₂-uitstoot. De situatie is momenteel op zijn zachtst 'dubieus': hoe meer elektriciteit wordt verkocht, hoe meer winst de intercommunale opstrijkt. "Het is dus nogal logisch dat energieintercommunales niet van harte energiebesparing zullen promoten zolang ze meer geld verdienen door meer elektriciteit te verkopen", merkt BBL-medewerker Dirk Van Regenmortel op. "Van een slager verwacht je toch ook niet dat hij promotie gaat maken voor een vegetarische pizza. Vandaar dat het cruci-

aal is na te gaan hoe intercommunales ook winst kunnen maken met het aanbieden van energiediensten. Het prijsmechanisme is hier belangrijk. Een progressieve prijs voor energie (meer verbruiken betekent meer betalen) zou de inkomsten van intercommunales en gemeenten kunnen verzekeren en de klanten zouden via het aanbod van energiediensten de zekerheid hebben geen hogere energiefactuur te moeten betalen". Volgens Bond Beter Leefmilieu is het noodzakelijk dat het beleid de sector transparanter gaat maken. De Europese richtlijn rond de scheiding van productie, transport en distributie is richtinggevend. Dirk Van Regenmortel: "Daarnaast heb je de richtlijn rond de rol van de distributie. Deze adviseert de nationale overheden dat ze de distributiesector omvormt tot dienstenleveranciers. Klanten zijn niet geïnteresseerd in elektriciteit als dusdanig of in de losse kWh-prijs maar wel in de totaalfactuur voor efficiënte verlichting, verwarming, koeling, aandrijving,...".

En wat te denken van de Reg-acties die vandaag de dag door de intercommunales worden opgezet. Via een wederzijdse afspraak tussen de overheid en de sector worden er nu met middelen a rato van 0,01 fr per verkochte kWh per intercommunale reeds acties opgezet. Er zijn de spotjes op TV, foldertjes in je bus,... "Je hebt zinvolle acties zoals bijvoorbeeld de acties waarbij klanten tegen een voordelige prijs spaarlampen, spaardouchekoppen, zuinige frigo's,... worden aangeboden", verduidelijkt Dirk Van Regenmortel. "Maar het gevaar bestaat dat het grote deel van

die REG-acties toch meer te maken met imago-opbouw dan effectief met de bedoeling echt energie te sparen". Een visie die wordt gedeeld door energie-econoom Aviel Verbruggen: "Het is nog steeds zo dat de meeste intercommunales aan de voordeur staan met mooie foldertjes en een spaarlamp van 20 kilowatt/uur, terwijl ze langs de achterdeur binnenkomen met een airconditioning van 500 kilowatt/uur". Volgens BBL is er dringend nood aan een grondige evaluatie van dit soort Reg-acties. "Dergelijke acties kosten gemeenschapsgeld dat zinnig dient aangewend te worden", merkt Dirk Van Regenmortel op. "Het lijkt ons dan ook niet meer dan logisch dat er wordt nagegaan wat de impact van zo'n acties is op vlak van energiebesparing en reductie van CO₂-uitstoot. Het Vlaams Instituut voor Rationeel Energiegebruik (Vireg) dat door minister van Rompuy werd opgericht kan hier een regulerende rol vervullen. Het Vlaams Instituut voor Rationeel Energiegebruik (VIREG) dient een evaluatie van de effectiviteit van de huidige acties uit te voeren. De centiem per kWh die intercommunales moeten benutten voor REG-acties dienen transfereerbaar te zijn binnen de sector. Zo kan er een competitie ontstaan tussen de intercommunales

onderling. Intercommunales die verder gaan in de uitbouw van energiediensten, moeten hiervoor beloofd worden".

Land onder water

België heeft dus nog een hele weg af te leggen om haar energiebeleid op dezelfde hoogte te brengen van andere Europese landen. "Zowel aan de vraag- als aan de aanbodzijde dient er nog heel wat gebeuren", vindt Jan Danneels van ODE. "Er is enerzijds de geschetste achterstand op vlak van duurzame energiebronnen. Warmtekrachtkoppeling bijvoorbeeld moet dringend de nodige kansen krijgen. Tegelijk is er noodzaak aan heel concrete maatregelen zoals het promoten van energiezuinige bouwmaterialen, actieve zonne-energie, een beter openbaar vervoer, het afremmen van de mobiliteit,...". Een visie die wordt gedeeld door BBL-medewerker Dirk Van Regenmortel: "Naast dat alles moet het beleid dringend een duidelijke stelling innemen in het hele energiedebat. De perverse mechanismen die nu blijvend leiden tot een milieuvervuilende productie en een inefficiënt gebruik van energie moeten nu maar eens eindelijk worden omgebuigd".

Veel tijd om de situatie op internationaal vlak ietwat te stabiliseren, lijkt er alvast niet meer te zijn. Wetenschappers van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) becijferden dat een veertigtal eilandstaten tegen 2100 onherroepelijk onder water verdwijnt wanneer de wereldwijde emissie van CO₂ tegen 2005 niet met 20% wordt verminderd. Het politieke getouwtrek over het 'eigen grote gelijk', zoals het onlangs in Kyoto andermaal werd tentoon gespreid, heeft in die trieste context dan ook iets cynisch. Kroniek van de 20ste eeuw: wie zei ook alweer dat de Titanic onzinkbaar was?

Piet Decoster

Eén van de meest geschikte manieren om de CO₂-uitstoot drastisch te verminderen is Warmtekrachtkoppeling (WKK). Dat betekent dat de warmte die vrijkomt bij de productie van elektriciteit, achteraf nog eens wordt gebruikt...

Volle kracht met warmtekracht!

WKK staat voor een gecombineerde benutting van warmte en elektriciteit. Een lokale elektriciteitscentrale zorgt voor elektriciteit op maat van de gebruiker. Bovendien kan men achteraf nog eens gebruik maken van de vrijgekomen warmte terwijl die bij klassieke centrales via een koeltoren gewoon verloren gaat. Voor grote bedrijven, ziekenhuizen, serrecomplexen of zwembaden is WKK een ideale oplossing. Dat WKK enorme mogelijkheden heeft, wordt bijvoorbeeld aangetoond in Denemarken. Daar is WKK goed voor maar liefst 40% van de elektriciteitsproductie. En België? Ook hier bengelt België met 4% zorgeloos achteraan het peloton... "In Nederland zorgt WKK voor 30% en in Duitsland voor 14% van de elektriciteitsproductie. Het Europees gemiddelde ligt boven de 10%", vertelt Jan Vandeputte van Greenpeace. "Toch bedragen de geplande investeringen slechts één tiende van de

investeringen in nucleair en fossiel vermogen".

WKK krijgt in België geen kansen. Het investeringsplan in België gaat uit van een mage-re stijging van het vermogen van WKK met 1000MW tegen 2005. "En dit terwijl dat er een potentieel is van meer dan het vijfvoudige hiervan", aldus nog Jan Vandeputte van Greenpeace. "De Europese expertgroep inzake CO₂-strategie stelt dat WKK tegen 2020 een derde of meer van de totale Europese elektriciteitsproductie kan verzekeren, goed voor een CO₂-reductie van 9 tot 13%. België dient de markt voor WKK dan ook resoluut open te gooien en niet langer uit de markt te laten prijzen. Pikant detail: voor noodstroomlevering in België betaalt een investeerder in WKK zich nu blauw, voor elektriciteitsleveringen aan het net zijn de prijzen dan weer kunstmatig laag...

Nuttige info en adressen:

Dossier WKK. Alternatief Uitrustingsplan', door Greenpeace, tel. 02/201.19.44.
'Mogelijkheden voor CO₂-vermindering', door WWF-Europe, tel. 02/340.09.99.
'Evaluatie van CO₂-reductieplannen', door Climate Action Network (met medewerking van o.a. BBL), tel. 02/231.01.80.
Organisatie Duurzame Energie (ODE), tel. 02/519.38.23.
Vlaamse Overleg Duurzame Ontwikkeling (VODO), tel. 02/539.26.20.
'Reg op lokaal niveau: syllabus BBL, draaiboek lokale agenda 21, campagne Klimaatverbond', BBL, tel. 02/282.17.20.

LEZERS ENQUÊTE

't Is goed om af en toe eens in het eigen hart te kijken...' 'Alice Nahon wist het enkele decennia geleden ook al, wij nodigen u uit haar woorden in daden om te zetten. Precies één jaar geleden trok Milieurama dit nieuwe kleedje aan. We zouden het leuk vinden om te weten wat u van deze verandering vindt? Goed of slecht? Schitterend of erbarmelijk? We nodigen u uit om voor een keertje géén blad voor de mond te houden en honderduit uw mening te geven. Vul onze enquête in, klik de bladzijden uit je Milieurama, stop ze in een enveloppe en stuur die vòòr 9 maart terug naar het BBL-secretariaat: Tweekerkenstraat 47 te 1000 Brussel.

Insturen is winnen!

Uiteraard doen we vandaag niets meer voor niets. Zo gaat dat nu eenmaal... Wie zijn enquête op tijd (dus voor 9 maart) instuurt, krijgt volledig gratis het boek 'Geneeskrachtige Planten' toegestuurd. Een uitgave van WWF-Vlaanderen met een overzicht van de diverse planten en kruiden én wat je er zelf mee kan aanvangen.

Maar er is nog meer, wat had u wel gedacht! Uit alle ingezonden enquêtes worden door een onschuldige hand **4 winnaars** geloot die volledig gratis, helemaal voor niets dus, het prachtige boek 'Dieren onder de wielen. Fauna en Wegverkeer' toegestuurd krijgen. Dit prachtig geïllustreerde én gloednieuwe boek is een uitgave van Vogelbescherming België. Een aanrader voor wie natuur en milieu een warm hart toedraagt. Nu te winnen, maar stuur dan wel als de bliksem je ingevulde enquête naar **Bond Beter Leefmilieu vzw, redactie Milieurama, Tweekerkenstraat 47 te 1000 Brussel.** Wie zei ook alweer: 'Wat we vandaag doen...'.

PERSONALIA

Adres:	naam	
	straat	nr
	postcode	gemeente
Geslacht:	V ☐	M ☐
Activiteit:	student ☐	
actief op de arbeidsmarkt		
beroep:	arbeider ☐	
	bediende ☐	
	kaderlid ☐	
	andere:	
opleiding:	lager secundair ☐	
	hoger secundair ☐	
	hoger onderwijs buiten universiteit ☐	
	universiteit ☐	
gepensioneerde	☐	
werkzoekende	☐	
Gezinssituatie:	alleenstaand ☐	
	samenwonend ☐	
gehuwd	☐	aantal kinderen:
leeftijd		

VRAGEN

1. Bent u lid van een natuur- of milieuvereniging?

ja ☐ welke: _____
neen ☐

2. Hoe leerde u Milieurama kennen?

proefnummer ☐ bibliotheek ☐
advertentie ☐ vrienden ☐
mailing ☐ natuur- of milieuorganisatie ☐
andere: _____

3. Bent u geabonneerd?

ja ☐
neen ☐

INDIEN NIET

hoeveel nummers per jaar leest u?

INDIEN WEL

hoelang bent u reeds geabonneerd?

minder dan 1 jaar ☐

1 à 3 jaar ☐

meer dan 3 jaar ☐

waarom heeft u een abonnement op Milieurama?

☐ omdat ik geïnteresseerd ben in de natuur-
en milieuthematiek

☐ omdat ik om beroepsredenen geïnteresseerd ben
in de natuur- en milieuthematiek

☐ uit sympathie voor BBL

☐ omdat ik op de hoogte wil blijven
van de standpunten van BBL

☐ andere:

welk soort abonnement heeft u?

gewoon abonnement (750 bcf) ☐

steunabonnement (1.500 bcf) ☐

combi-abonnement ☐

bent u tevreden over de Milieurama-administratie

(opsturen, adreswijziging, betalingsmodaliteiten,
herabonnering, ...)

☐ ja

☐ neen, want

is een lagere abonnementsprijs (vb. combi-abonnement)

een doorslaggevend argument om een abonnement te nemen?

☐ ja

☐ neen, want

INDIEN ABONNEMENT EENS OPGEZEGD

waarom zegde u uw abonnement op?

☐ niet tevreden over de inhoud

☐ om financiële redenen

☐ andere:

opnieuw een abonnement genomen?

☐ ja, waarom:

☐ neen

4. Exemplaren van Milieurama worden bij u:

bewaard ☐

bij het oud papier gelegd ☐

doorgegeven ☐

weggegooid ☐

5. Leest u andere natuur- of milieutijdschriften?

neen ☐

ja ☐

welke:

Bent u hierop geabonneerd? ja ☐

neen ☐

6. Welke andere bladen leest u?

dagblad(en):

De Morgen ☐

Het Nieuwsblad ☐

De Standaard ☐

Het Volk ☐

Gazet van Antwerpen ☐

Het Belang van Limburg ☐

Financieel Economische Tijd ☐

weekblad(en):

Humo ☐

Knack ☐

Trends ☐

andere:

vakblad(en):

andere:

7. Laat u zich leiden door milieuvriendelijke argumenten wanneer
u producten en diensten koopt? Zo ja, welke?

duurzaamheid ☐

recycleerbaarheid ☐

zuinigheid ☐

verpakking ☐

groene reclame ☐

biologische kwaliteit ☐

gezondheid ☐

ethische keuze ☐

andere:

8. Koopt u of zou u bereid zijn ecologisch verantwoorde producten en/of diensten te kopen? Zo ja, voor welke productgroepen?

- ☐ voeding (biologische groenten, zuivelproducten,...)
- ☐ onderhoud (afwas-, was- en reinigingsmiddelen)
- ☐ huishoudtoestellen (CFK-vrije koelkasten, spaarlampen, zonnepanelen, spaardouche,...)
- ☐ bouwen en klussen (verven, behangpapier, milieuvriendelijke bouwmaterialen)
- ☐ kantoorbenodigdheden (kringlooppapier, computer, printers,...)
- ☐ tuin (composteringsvaten, tuinmeubelen, houtverduurzamingsmiddelen,...)
- ☐ kleding (niet-gebleekt katoen,...)
- ☐ financiële diensten (ethisch bankieren, ecologische beleggingen,...)
- ☐ toerisme (ecotoerisme, wandelen en fietsen,...)
- ☐ vervoer (fietsen, taxistop, openbaar vervoer,...)

9. Hecht u belang aan "groene consumenteninformatie" in Milieurama?

Indien ja, vindt u dat voldoende weerspiegeld in de rubriek Ecotips?

ja ☐
neen, want :

10. Stoort u zich aan de commerciële advertenties in Milieurama?

ja ☐
neen ☐

Vindt u dat er in de advertenties waarden worden meegegeven?

ja ☐
neen ☐

zou het beter zijn indien wel ja ☐
neen ☐

Bent u van mening dat er voldoende informatie in de advertenties wordt meegegeven?

ja ☐
neen ☐

is dit noodzakelijk volgens u ja ☐
neen ☐

11. Milieurama probeert stevast inspanningen te leveren

om de artikels vlot leesbaar en makkelijk begripbaar te maken voor een breed publiek. Graag hadden wij uw mening over de leesbaarheid en inhoud van Milieurama.

1 = zeer slecht

2 = slecht

3 = middelmatig

4 = goed

5 = zeer goed

ALGEMEEN

inhoudelijke waarde 1 2 3 4 5

moeilijkheidsgraad 1 2 3 4 5

(gebruik van moeilijke woorden, specifieke termen, ...)

lengte 1 2 3 4 5

stijl 1 2 3 4 5

(journalistieke elementen, ...)

algemene opmerkingen i.v.m. de inhoud:

12. Hoe beoordeelt u de inhoud van de specifieke rubrieken?

commentaar 1 2 3 4 5

omslagverhaal 1 2 3 4 5

ledenblad 1 2 3 4 5

dossier 1 2 3 4 5

campagne 1 2 3 4 5

vereniging in de kijker 1 2 3 4 5

beleid 1 2 3 4 5

flitsen 1 2 3 4 5

brieven uit de wereld 1 2 3 4 5

wet & mina 1 2 3 4 5

interview 1 2 3 4 5

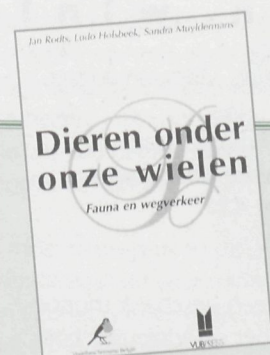
ecotips 1 2 3 4 5

boek & milieu 1 2 3 4 5

frontlijn 1 2 3 4 5

pro & contra 1 2 3 4 5

kalender 1 2 3 4 5

'Dieren onder de wielen'. Gratis bij u thuis?

'Dieren onder de wielen. Fauna en wegverkeer'. 200 blz., 100 illustraties, 4-kleurendruk, prijs: 695,-.

Leden Vogelbescherming betalen slechts 595,-. Een uitgave van Vogelbescherming België en VUB-Press.

Auteurs: Jan Rodts, Ludo Holsbeek en Sandra Muylderman. Verkrijgbaar vanaf half februari in de boekhandel of bij Vogelbescherming Vlaanderen vzw, tel. 02/521.28.50.

4 exemplaren van dit prachtige boek werden ons door Vogelbescherming Vlaanderen vzw ter beschikking gesteld. Wie zijn enquête tijdig instuurt, maakt kans dit boek binnenkort gratis thuis te krijgen!

internationaal	1	2	3	4	5
puzzelen	1	2	3	4	5
lezers in de pen	1	2	3	4	5
het getal	1	2	3	4	5

Commentaar:

13. Sinds een jaar verschijnt Milieurama in een nieuw kleedje.

Wat is uw oordeel van deze layout in vergelijking met vroeger?

beter ☐

slechter ☐

14. Kan u een waarderingscijfer geven voor de layout-kwaliteit van de volgende elementen?

kwaliteit van de foto's 1 2 3 4 5

gebruikte lettertypes 1 2 3 4 5

kwaliteit van de cartoons 1 2 3 4 5

gebruik van kleur/steunkleur 1 2 3 4 5

andere:

Commentaar:

15. De meeste vaste Milieurama-rubrieken hebben een eigen, min of meer vaste, layout. Geef een beoordeling voor de volgende rubrieken:

commentaar 1 2 3 4 5

omslagverhaal 1 2 3 4 5

ledenblad 1 2 3 4 5

dossier 1 2 3 4 5

campagne 1 2 3 4 5

vereniging in de kijker 1 2 3 4 5

beleid 1 2 3 4 5

flitsen 1 2 3 4 5

brieven uit de wereld 1 2 3 4 5

wet & mina 1 2 3 4 5

interview 1 2 3 4 5

ecotips 1 2 3 4 5

boek & milieu 1 2 3 4 5

frontlijn 1 2 3 4 5

pro & contra 1 2 3 4 5

kalender 1 2 3 4 5

internationaal 1 2 3 4 5

puzzelen 1 2 3 4 5

lezers in de pen 1 2 3 4 5

het getal 1 2 3 4 5

Commentaar:

16. Welke thema's zou u in de toekomst meer of minder aan bod willen zien komen in Milieurama?

1 = meer 2 = minder 3 = niet over schrijven

(omcirkelen)

internationaal milieunieuws 1 2 3

artikels over Vlaams milieubeleid 1 2 3

artikels over milieubeleid in het buitenland 1 2 3

consumententips 1 2 3

nieuws van aangesloten BBL-verenigingen 1 2 3

natuurreportages 1 2 3

info over ecologisch toerisme 1 2 3

ruimtelijke ordening 1 2 3

afval 1 2 3

landbouw 1 2 3

mobiliteit 1 2 3

energie 1 2 3

economie en milieu 1 2 3

duurzame ontwikkeling 1 2 3

luchtvervuiling 1 2 3

natuur- en milieueducatie 1 2 3

andere:

Welke andere thema's zou u nog aan bod willen zien komen?

17. Heeft u algemene suggesties voor de redactie van Milieurama?

Doe mee en win!

We zouden het leuk vinden, mocht je als Milieurama-lezer deze enquête willen invullen.

Vul alles in en stuur je enquête voor 9 maart naar:

Bond Beter Leefmilieu, redactie Milieurama
Twekerkenstraat 47
1000 Brussel.

Faxen kan ook op 02/230.53.89.

Wie zijn enquête tijdig instuurt, krijgt een geschenk thuisbezorgd én maakt bovendien kans om het gloednieuwe boek 'Dieren onder de wielen' van Vogelbescherming Vlaanderen vzw te winnen. Aan de slag!

Objectieve aansprakelijkheid voor schade aan het leefmilieu

De Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen (MiNa-Raad) keurde tijdens zijn zitting van 4 december 1997 een advies goed over de vergoeding van milieuschade. Het advies gaat in op de voorstellen terzake van de Interuniversitaire Commissie tot Herziening van het Milieurecht (de Commissie Bocken). Milieuschade is volgens de Raad een zeer belangrijk probleem waarvoor oplossingen moeten worden gezocht. Het voorstel voert een nieuwe aansprakelijkheidsregeling in voor milieuschade door verontreiniging. Het betreft enkel milieuschade die zich in de toekomst zou voordoen, niet de zogenaamde 'historische' milieuschade. In de MiNa-Raad bestond grote verdeeldheid over het voorstel.

Het voorstel vult de bestaande burgerrechtelijke fout-aansprakelijkheid aan met een 'objectieve aansprakelijkheid' voor milieuschade. Een slachtoffer dat overeenkomstig de huidige regeling schadevergoeding wil krijgen voor door hem geleden milieuschade moet de rechter van drie elementen overtuigen. Ten eerste moet hij bewijzen dat hij schade heeft geleden. Ten tweede moet hij aantonen dat degene die voor deze schade verantwoordelijk is een fout heeft gemaakt, bijvoorbeeld omdat hij de wet heeft overtreden of onvoorzichtig is geweest. Ten derde moet het slachtoffer kunnen staven dat hij geen schade zou hebben geleden, als de verantwoordelijke geen fout zou hebben gemaakt.

Belangrijke stap voorwaarts

Het is voor slachtoffers soms erg moeilijk om dit bewijs te leveren. Hoe gaat men bijvoorbeeld aantonen welke fout of onvoorzichtigheid er is gebeurd bij de uitbating van een ingewikkeld chemisch bedrijf. De voorgestelde regeling vermindert daarom de bewijslast. Het slachtoffer moet namelijk niet langer aantonen dat de veroorzaker foutief gehandeld heeft. Wel moet hij nog steeds bewijzen dat hij schade heeft en wie deze schade heeft veroorzaakt. Het voorstel verplicht verder sommige exploitanten van hinderlijke inrichtingen om financiële middelen te reserveren voor het geval zij schade zouden veroorzaken door verontreiniging. Dit zou verlopen via een systeem van financiële zekerheden. Het voorstel bevat maatregelen om de economische last van het reserveren van deze middelen zo beperkt mogelijk te houden.

De milieubeweging en de vakbonden menen dat de objectieve aansprakelijkheid voor milieuschade in principe een belangrijke stap vooruit is in vergelijking met de huidige foutaansprakelijkheid. Principieel gaat het niet op dat een toevallig slachtoffer geen vergoeding krijgt voor schade aan zijn gezondheid of zijn

eigendommen, schade die het gevolg is van verontreiniging. De schade moet worden betaald door degene die door zijn activiteiten de verontreiniging heeft veroorzaakt en er het economisch voordeel uit haalt. Met andere woorden, volgens de meerderheid moet het principe 'de vervuiler betaalt' worden toegepast.

Gevolgen voor bedrijfsleven?

Afhankelijk van de wijze waarop de nieuwe regeling wordt ingevoerd, kan zij evenwel de concurrentiepositie van het Vlaamse bedrijfsleven in gevaar brengen. Dit concurrentieprobleem kan grotendeels worden opgelost als de regeling zou worden ingevoerd in de hele Europese Unie of als het reeds bestaande Internationale verdrag van Lugano in een voldoende grote groep van landen van kracht zou worden. Als er geen internationale regeling komt binnen een redelijke termijn, moet de Vlaamse overheid grondig afwegen of het opportuun is om een eigen regeling in te voeren. Daarom moet de overheid nu al de sociaal-economische gevolgen van de invoering van een objectieve aansprakelijkheid bestuderen. Ook moet verder worden gezocht naar mogelijkheden om de economische last van de regeling zo draaglijk mogelijk te maken voor het Vlaamse bedrijfsleven. De Raad doet op dit punt enkele bijkomende voorstellen.

Deze ruime randvoorwaarden konden de werkgevers in de Raad niet geruststellen. Blijkbaar hebben de werkgevers nog altijd zware problemen, met de praktische toepassing van het principe 'de vervuiler betaalt'. Ze blijven zich heftig verzetten tegen de invoering van een objectieve aansprakelijkheid voor milieuverontreiniging. De organisatie meent dat kleine en middelgrote ondernemers hierdoor te pas en te onpas op onfaire wijze kunnen worden aangepakt via burgerrechtelijke procedures. De voorgestelde regeling zou financieel niet haalbaar zijn en de rechtszekerheid en de vrijheid van handel en nijverheid in het gedrang kunnen brengen.

Rik De Baere

19

Boerenbond steekt hand in eigen boezem

Imago van land- en tuinbouw baart boerenbeweging zorgen

Iedere vrijdagochtend bestormt een deel van het BBL-secretariaat de tijdschriftenmap op zoek naar De Boer en de Tuinder, het huisorgaan van de Boerenbond. Het blad zit er nooit om verlegen om in haar kolommen de milieubeweging eens snedig te tackelen. Begin januari viel ons oog op de kersverse rubriek 'boer en imago'. Even hielden we ons hart vast. Zou de milieubeweging als grote schuldige worden aangeduid voor het slechte imago van de boer in Vlaanderen?

In de eerste aflevering van 'Boer en Imago' zette Boerenbondwoordvoerder Roger Saenen alvast de toon. Saenen stelt vast dat de landbouw wel veel de pers haalt, maar dat het negatieve nieuws de bovenhand haalt. Denk maar aan de dolliekoeienziekte, de varkenspest, de hormonen, de bemestingsproblematiek, reukhinder, de onaanvaardbare voorstellen van de Europese Commissie. Klinkt hier enige frustratie tegenover de Vlaamse media en in het bijzonder de dagbladpers door? Neen hoor, over de media niets dan goed. "Wat we echt moeten aanklagen is wellicht het feit dat zoveel 'te' extremistische groepen met hun ideeën en daden de volledige vrije loop krijgen in onze vaak permissieve samenleving", schrijft Saenen. Bedoelde hij de milieubeweging? Who knows?

Reikhalzend keken we uit naar de daaropvolgende afleveringen van deze rubriek. Wat bleek? De volgende weken werd de pen steeds overgenomen door Jeannine Vandormael, communicatieverantwoordelijke van de Boerenbond. Een interessante analyse volgt. Vandormael verwijst naar de studie over 'het imago van de land- en tuinbouw', die het bureau Censydiam eerder in 1997 uitvoerde. In het onderzoek werd gevraagd naar de mening van de Vlamingen over de vraag of de landbouwer zorg draagt voor milieu en natuur. Dat leverde volgende ontvullende cijfers op.

Ongeveer 80% van alle landbouwers meent dat zij natuurliefhebbers zijn, slechts 20% van de Vlamingen is het hiermee eens; 70% van de landbouwers zegt eerbied te hebben voor de natuur, slechts 26% van de Vlamingen is het hiermee eens. Vooral de veehouderij, en meer specifiek de varkenshouderij, deelt het felst in de klappen.

Hand in eigen boezem

Vandormael zoekt geen externe schuldigen, maar steekt echter oprecht de hand in eigen boezem. Enkele terechte vragen rijzen bij haar op: "In hoeverre zijn wij als landbouwsector hier zelf voor verantwoordelijk? Overtuigen we elkaar niet te veel van het feit dat wij de beste kwaliteit produceren? Dat wij de natuurbeschermers bij uitstek zijn? Voor Vandormael moet de boerenbeweging zich aanpassen. "Of menen wij de maatschappelijke stromingen te zullen tegenhouden of zelfs te kunnen keren?"

Volgens haar moet een economische sector als de landbouw zich ook ecologisch verantwoord oriënteren, zo niet krijgt hij problemen met zijn imago. Als we als sector en/of organisatie ons niet inpassen in maatschappelijke stromingen zullen we ons imago-probleem niet oplossen. Om nieuwe verwachtingen en maatschappelijke doelstellingen als 'milieuvriendelijk boeren' te herkennen, pleit Vandormael voor het meer dialogeren met allerlei maatschappelijke groepen. Vandormael: "Zeker nu milieu-, natuur- en landschapsbeheer duidelijke en dankbare politieke thema's zijn geworden mag de impact van de natuur- en milieuverenigingen niet worden onderschat. Bovendien hebben deze organisaties in de loop der jaren heel wat deskundigheid verworven. En hun acties worden vereenzelvigd met het algemeen belang".

Volgens Vandormael moeten de landbouw en de groene beweging niet langer bekvechten rond de goede en slechte bedoelingen van één van beide. De Boerenbond vraagt dat de milieubeweging haar als een economische sector aanvaardt. Groene jongens en boeren moeten hun energie concentreren op gemeenschappelijke doelstellingen. "Meer dan eens is bewezen dat daarvoor creativiteit en inventiviteit opbloeit", besluit Jeannine Vandormael.

Danny Jacobs

Aan u de keuze...

Als u op zoek bent naar een leverancier, of meer informatie wil over uw zakenrelatie, of actief wil prospecteren, hebt u keuze te over. In elke informatiebron vindt u wel iets. Het komt er gewoon op aan genoeg bronnen in huis te hebben en de juiste te vinden. Ofwel kiest u voor Kompass. Want met Kompass zoekt u op, koopt u aan, prospecteert u, weet u met wie u aan de tafel zit. Betrouwbare informatie, degelijk geactualiseerd, beschikbaar onder de vorm van jaarboek en cd-rom.

Aan u de keuze.

S.A. Editus Belgium N.V.

Avenue Molièrelaan 256 - Bruxelles 1180 Brussel
TEL.: 02-345 90 70 - FAX: 02-347 33 40 - E-mail: editus@kompass.be

PROCTER & GAMBLE

kwaliteitsprodukten gemaakt met zorg voor het milieu

Milieubeleidsverklaring van Procter & Gamble

Procter & Gamble vervaardigt hoogwaardige producten die beantwoorden aan de wensen van de consumenten.

Daarbij worden de volgende milieubeleidslijnen gevolgd :

- Producten en verpakkingen moeten veilig zijn voor de consument en het leefmilieu.
- Hierbij wordt het effect op het milieu zoveel mogelijk beperkt of voorkomen, zowel bij vormgeving, productie, distributie, gebruik en afvalverwerking.
- Bestaande milieuwetgeving wordt gerespecteerd en onderzoek wordt gedaan naar mogelijkheden om verder te gaan dan wat de wet voorschrijft.
- De uitvoering van het milieubeleid wordt voortdurend gecontroleerd en op vooruitgang geëvalueerd.
- Informatie over de milieuimpact van producten en verpakkingen wordt verspreid binnen en buiten het bedrijf.
- Het milieubeleid is geïntegreerd in de verantwoordelijkheid van elke werknemer.
- Het milieubeleid wordt ondersteund door een aangepaste organisatie, de nodige middelen en werkprogramma's.

**Dit milieubeleid geldt voor alle producten
van Procter & Gamble :**

**o.a. Ariel • Dash • Dreft • Lenor • Vizir • Mr. Proper
Viakal • Pampers • Always • Demak'Up • Tempo
Pantene • Vicks • Pétrole Hahn • Oil of Olaz
Head & Shoulders • Camay**

DE MILIEUBIBLIOTHEEK VAN BBL

De milieubibliotheek is open elke maandag van 9 tot 12 en van 14 tot 17 uur. Op dinsdag enkel op afspraak. Je kan er meer dan 13.000 boeken en tijdschriften inkijken, er wordt echter niets uitgeleend. Beperkte documentatieaanvragen worden opgestuurd tegen 5 frank per copie.

De boeken en rapporten die hier worden voorgesteld, zijn gewoonlijk niet bij de Bond Beter Leefmilieu te verkrijgen. Ze zijn wel te bekijken in onze uitgebreide milieubibliotheek. Nagenoeg alle Nederlandse uitgaven kan je bestellen bij MilieuBoek, Postbus 18169, NL-1001 ZB Amsterdam, Tel. 00.31.20.624.49.89. MilieuBoek heeft een Belgisch rekeningnummer.

Publicatielijsten rond bepaalde thema's kan je steeds aanvragen bij de bibliotheek.

Vlaamse regionale indicatoren Vrind 1996

Administratie Planning en statistiek, ministerie Vlaamse Gemeenschap, Brussel, Tel. 02/507.58.03., 1997, 315 p., ISBN 90-403-0071-2, 500 fr, boekhandel.

Vlaamse statistieken waarin je te weten komt hoe de Vlamingen leven, wonen, studeren en werken. Het biedt heel wat relevante milieugegevens en aanverwante, waaronder de toestand van het woningbestand en de bebouwde oppervlakte. Ruime aandacht voor gezondheidszorg, mobiliteit en verkeershinder. Voor een kleine prijs vind je hier alle Vlaamse statistieken bij elkaar.

Monumentengids, Stichting Vlaams Erfgoed, Brussel

Tel. 02/512.22.72., 1997, 335 p., ISBN 90-75637-19-5, 750 fr (+ 100 fr verz.) overmaken op rek.nr. 426-3174361-14, of in de boekhandel.

De Monumentengids geeft een representatief overzicht van meer dan 450 Vlaamse monumenten en sites die regelmatig worden opengesteld. De historische informatie is aangevuld met praktische tips. Zowel toeristische toppers als minder bekende of kleine monumenten vind je in deze gids terug. Je kan je wandelroute uitstippelen aan de hand van de beschreven molens, kapelletjes, abdijen, hoeven, kastelen, stadhuizen en musea...

Geschiedenis van de wetenschap

Jack Meadows, Uniepers Abcoude i.s.m. Natuur & Techniek, Beek, Tel. 00.31.46.438.94.44., 1997, 256 p., gebonden in harde koft, ISBN 90-6825-190-2, 1580 fr, boekhandel.

De geschiedenis van de wetenschap wordt in dit boek samengevat in de spectaculaire levens van 12 geleerden. Rijk geïllustreerd werk met tal van wetenswaardigheden zoals we van Natuur & Techniek gewend zijn. O.m. geschikt als documentatiemateriaal voor de jeugd.

Handhaven met effect

A.B. Blomberg en F.C.M.A. Michiels, Vuga uitgeverij, 's-Gravenhage, 1997, 391 p., ISBN 90-5250-799-6, boekhandel.

Dit boek is een empirisch-juridische studie naar de mogelijkheden voor een effectieve handhaving van het milieurecht, en is zowel interessant voor praktijkmensen als voor studenten en wetenschappers. De theoretische en praktijkkant van de handhaving werden vergeleken. Hieruit ontwikkelen de auteurs een strategische visie op de wenselijke vorm en inhoud van de handhaving en geven concrete aanbevelingen. Het boek gaat wel alleen in op de toestand in Nederland.

VVSG-dossier uitvoeringsplan huishoudelijk afval 1997-2001: standpunt van Interafval

VVSG, Brussel, Tel. 02/233.20.11., 1997, 54 p., ISBN 90-75367-19-8, 490 fr (250 fr voor leden), boekhandel.

Interafval is een samenwerkingsverband tussen de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en 15 Vlaamse afvalintercommunes. In dit dossier geven zij hun globale en gedetailleerde bemerkingen bij het OVAM-plan voor huishoudelijk afval.

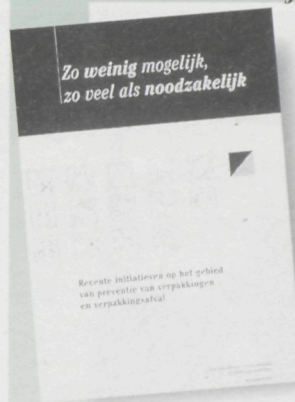
Dynamo 2:

schooljaar 1997-1998, 5de editie

Cultuurcel van het departement Onderwijs, Brussel, Tel. 02/211.46.59., 1997, ringmap, gaat gratis naar alle Vlaamse scholen.

Dynamo 2 is ondertussen vijf jaar jong. Het biedt aan scholen een aantal ondersteunende organisaties, die op hun inhoudelijke en didactische waarde geselecteerd werden. Vooral het item 'groene school' werd ingevuld door een tiental voornamelijk milieueducatieve verenigingen of instellingen.

Zo weinig mogelijk, zo veel als noodzakelijk

Fost Plus, Brussel, Tel. 02/775.03.50., 1997, 80 p.

Het departement preventie van Fost Plus stelt een aantal recente initiatieven voor preventie van verpakkingen en verpakkingssafval voor in dit rapport. 84 bedrijven maken samen 172 preventie-initiatieven bekend omtrent alle mogelijke verpakkingstypes. Met dit boek hoopt Fost Plus dat ook andere bedrijven creatief zullen zijn om hun verpakkingen te herdenken in het kader van voorkoming. Terwijl de term preventie meestal aanduidt dat er minder verpakking gebruikt wordt, spreekt men bij Fost Plus ook van kwalitatieve preventie: bijvoorbeeld het gebruik van gerecycleerd papier, minder drukinkt en op de verpakkingen e.d. Fost Plus 'discrimineert' ook geen enkel materiaal of verpakkingssysteem op zich.

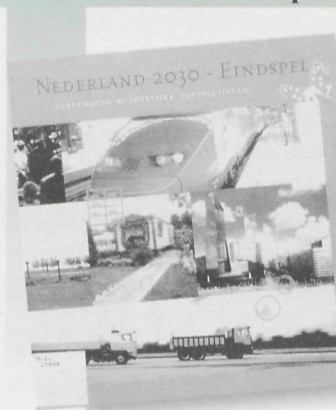
24

Vreemde stoffen in onze voeding

Uitgeverij Pelckmans en Stichting Leefmilieu, Antwerpen, tel. 03/231.64.48, 1996, 319 p., ISBN 90-289-2322-5, 975 fr (780 fr voor abonnees).

10 jaar na de vorige editie opnieuw een geactualiseerde versie over welke vreemde stoffen nu precies in ons voedsel zitten. Na de media-aandacht over hormonen, antibiotica, pesticiden en nitraten in ons voedsel, moet er wat duidelijkheid komen over de gevolgen voor onze gezondheid. Het boek gaat het rijtje af van alle soorten vreemde stoffen die er in ons voedsel kunnen voorkomen en gaat na of wetgeving en controle voldoende garanties bieden.

Nederland 2030: eindspel: verkenning ruimtelijke perspectieven

Ministerie VROM, Den Haag, Rijksplanologische dienst, 1997, 48 p., te bestellen bij distributiecentrum VROM, Tel. 00.31.79.344.94.49.

Nederland denkt vooruit en werkt voor de periode 2010-2030 aan een vernieuwend ruimtelijk beleid. Als ruimtelijke opgaven voor de lange termijn ziet men de effecten van mobiliteit en infrastructuur, de duurzame economische ontwikkeling in internationaal perspectief, de sociale diversiteit als kans, de sturingskracht van de overheid, de eigenwaarde van natuur, landschap en biodiversiteit en de verscheidenheid aan ruimteclaims van stad en land.

Draaiboek lokale agenda 21: deel 2

VODO, Bond Beter Leefmilieu e.a., Brussel, Tel. 02/539.26.20., 1997, 60 p., te bestellen bij VODO, gratis voor wie het eerste deel al heeft.

Vervolg op het draaiboek lokale agenda 21, met als thema's bouwen/wonen en verkeer. Via tientallen steekkaarten wordt telkens een mogelijke actie door de gemeente uit de doeken gedaan. Hierbij verwijzen de auteurs naar voorbeeldgemeenten. Sommige acties zijn evenwel alleen uit te voeren indien jouw gemeente werkelijk van plan is om te starten met een lokale agenda 21.

Moorddadig milieu in Vlaanderen: moeder waarop leven wij?

Peter Cremers, Bob van Laerhoven en Raf Willems, uitgeverij Icarus, Standaard, 1997, 239 p., ISBN 90-02-20641-0, 795 fr.

Op basis van overheidsdocumenten, wetenschappelijke studies en ontroerende of absurde verhalen van omwonenden, schetsen de auteurs wat er zoal misgaat met de bodemverontreiniging in Vlaanderen. Diverse locaties in heel Vlaanderen werden bezocht, sleutelfiguren geïnterviewd. Veelal gaat het om historisch vervuilde bodems. Nieuw zijn die niet meer te noemen. Wat niet belet dat de verhalen soms pittige details bevatten.

Over grenzen: planologische discussiebijdragen 1997, deel 1 en 2

Stichting planologische discussiedagen, Delft, 1997, samen 624 p., ISBN 90-74744-08-7 en ISBN 90-74744-07-9, 60 gulden (verz. inb.), bestellen per brief, Postbus 5048, NL-2600 GA Delft of bij de boekhandel.

De planologische discussiebijdragen spitten elk jaar een thema binnen de ruimtelijke ordening uit. Naast Nederlandse planologen en andere deskundigen was er dit keer meer ruimte voor Vlaanderen. Zo kwamen o.m. de Vlaamse ruit, het structuurplan van Lebbecke en ecologische netwerken in de Benelux ter discussie.

Eerste Vlaamse cd-rom 'milieu' is uit

Een aantal milieudocumentatiecentra in Vlaanderen, gegroepeerd onder de naam 'Flanders Environmental Library Network' (Felnet), hebben hun bibliotheekbestanden samengebracht op één milieu-cd-rom. Op de cd-rom vind je de collectie van Bond Beter Leefmilieu (BBL), Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), Openbare Afvalstoffenmaatschappij voor het Vlaamse Gewest (OVAM), Vlaamse Landmaatschappij (VLM), Sociaal Economische Raad van

Vlaanderen (SERV), Instituut voor Natuurbehoud, Energie Milieu-Informatiesysteem (EMIS), Stichting Leefmilieu.

Deze cd-rom laat niet alleen toe om op elk documentatiecentrum apart te zoeken maar ook op alle databanken tegelijk. Zowel met PC als Mac kan je deze CD raadplegen. Zoek je regelmatig naar milieu-informatie in Vlaanderen en heb je een PC met cd-rom, dan is de aanschaf van deze milieu-cd-rom zeker geen overbodige luxe.

Geïnteresseerd? Bel voor inlichtingen op maandag of dinsdag naar Martine Langen op 02/282.17.38. Meer informatie vind je ook op de Felnet-homepage <http://www.vito.be/emis/felnet>.

De cd-rom kost 1.750 frank en kan je bestellen door onderstaande bon te faxen of op te sturen naar BBL, Twekerkenstraat 47, 1000 Brussel, fax 02/230.53.89. De cd-rom wordt dan zo snel mogelijk toegestuurd en daarna factureren wij u voor het bedrag van 1.750 fr.

BESTELBON

Naam:

Straat:

Gemeente:

Telefoon:

Handtekening:

Bestelt de milieu cd-rom van Felnet aan 1.750 fr per exemplaar.

De das in Vlaanderen: een verhaal in zwart en wit

Dirk Criel, Bestendige Deputatie Limburg, Stichting Leefmilieu, uitgeverij Marc Van de Wiele, Brugge, 1997, 121 p., gebonden in harde koft, ISBN 90-6966-116-0, 1250 fr, boekhandel.

Rijk geïllustreerd werk met heel wat kleurenfoto's dat de das portretteert in Vlaanderen. Het boek verhaalt de geschiedenis van de das vanaf de prehistorie tot aan de hedendaagse tijd. Biologische informatie blijft eerder beperkt en globaal. Meer aandacht gaat naar beschrijvingen van gedrag en levenswijze van deze Limburgse 'panda'. Wie het boek leest zal merken dat het leven van de das nauw samenhangt met dat van de mens. Het vertelt verder hoeveel inzet nodig is om de das in Vlaanderen opnieuw toekomst te bieden.

Martine Langen

Schone brandstof in schone auto's: over het Europese auto/olieprogramma

Centrum voor energiebesparing en schone technologie, Delft, Tel. 00.31.15.215.01.50., 1997, 63 p.

Sinds 1994 loopt het Europese auto/olieprogramma AOP, dat het technisch-wetenschappelijk fundament vormt voor de vermindering van emissies van het wegverkeer. Dit fundament moet in 2000 leiden tot het van kracht worden van 5 nieuwe Europese richtlijnen: emissie-eisen nieuwe personenauto's, bestelwagens en vrachtwagens, milieueisen aan benzine en diesel en een nieuw regime voor keuring en onderhoud van voertuigen. Dit rapport biedt een overzichtelijk naslagwerk van dit AOP, een evaluatie van de gebruikte onderzoeksmethoden en de stand van zaken van de vijf richtlijnen.

Geld als water: handleiding voor ontwerp en gebruik van hemelwaterinstallaties

Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting, Rotterdam, tel. 00.31.10.41.30.935, 1996, 48 p., 35 gulden.

Ons drinkwater is eigenlijk te goed om zomaar ons toilet mee door te spoelen, onze was te doen of onze tuin te sproeien. Ongeveer de helft van ons drinkwater wordt gebruikt voor toepassingen die een minder goede kwaliteit water vereisen. In deze brochure richtlijnen voor ontwerp en gebruik van "andere" waterinstallaties en praktische tips en suggesties die van invloed zijn op het rendement van de watervoorziening. Aan de hand van een zevental projecten van woningbouwverenigingen in Nederland kan je zien wat er nu al bereikt is.

BBL-BIB NU OOK TE VINDEN OP INTERNET!

Vanaf nu kan je rondneuzen in onze bibliotheek zonder van je luie stoel op te staan. Uiteraard heb je een PC en een aansluiting op Internet nodig, alhoewel je internet ook kan raadplegen in de meeste openbare bibliotheken.

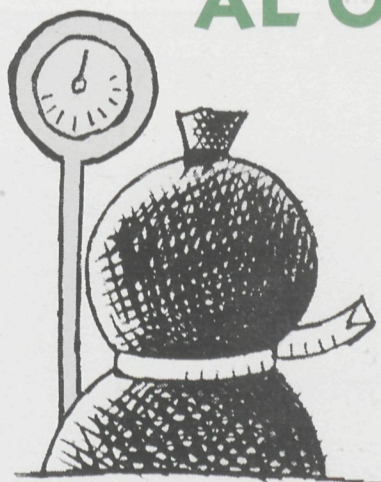
Dankzij EMIS, het Energie en Milieu InformatieSysteem voor het Vlaamse gewest, kan je nu ook de BBL-bibliotheek op het Internet doorkruisen via het adres

http://www.vito.be/emis/bond_bl/bib.html

Indien je bepaalde boeken wil raadplegen, zal je toch nog een bezoekje aan onze bibliotheek moeten brengen. Noteer het rubrieknummer en het boeknummer en kom langs op maandag of dinsdag. Beperkte documentatievragen kunnen opgestuurd worden. Veel surfplezier!

STAAT UW VUILNISZAK AL OP DIEET?

Wist u dat het een klein kunstje is om het afval van uw gemeente te vierenderlen? Gemeenten die sorteren kunnen hun afvalberg gevoelig verkleinen. Samen met de aparte ophaling van natte of droge fractie, doet het thuiscomposteren het restafval halveren. Toch is sorteren alleen niet voldoende.

Kringloopcentra geven op een leuke manier een tweede leven aan spullen die anders verloren gaan. Mogelijkheden zijn er genoeg om in uw gemeente afval te voorkomen met een boodschappentassenactie, milieuzorg op de kantoren, een stickercampagne tegen reclaimedrukwerk, een brooddozenactie op school...

De OVAM werkt aan een handleiding die u in de toekomst kan helpen bij afvalvoorkomingsbeleid.

SAMEN ZETTEN WIJ UW VUILNISZAK OP DIEET !

OPENBARE AFVALSTOFFENMAATSCHAPPIJ VOOR HET VLAAMSE GEWEST
KAN. DE DECKERSTRAAT 22-26 • 2800 MECHELEN
TEL. 015/28.42.84 • FAX 015/20.32.75

26

Het gaat niet goed met ons vlees. Gekke koeien alhier, BSE aldaar, een verbod op T-bone-steaks alginder,... Wie er zich aan waagt om een lijstje op te stellen van

alle ziektes die de voorbije maanden zijn opgedoken bij slachtvee en gevogelte allerhande, komt met een even lange lijst terug dan die van het aanbod aan vlees-producten in een gemiddelde supermarkt. Is vlees sowieso nog te vreten? En zo ja, welk vlees neem je best mee naar huis?

Kent u dat gevoel ook? Op nieuwjaarsdag heeft een mens allerlei goede voornemens. In het zog van de gebruikelijke zwelgpertijen bij familie en vrienden zegt men al eens wat vlugger in het nieuwe jaar wat meer op zijn voeding te letten. Voor de kalkoenen en kippen die, met uitzicht op de feestdagen, volgepropt zijn met voedingsmiddelen is het uiteraard al te laat. Maar dat geldt nog niet voor de kuikentjes, biggetjes, lammetjes en kalfjes die zich dezer dagen een beroerte zitten te vreten. De vraag voor de vleeseter is echter: hoe worden deze dieren grootgebracht? En nog prangender: met welke middelen en met welk voeder?

Bio-industrie: weinig bio, veel industrie

Een trouwe Milieuramalezer weet uiteraard dat de term 'bio-industrie' niets te maken heeft met biologische producten. Dat aanhangsel 'industrie' is er net iets teveel aan. Wie het heeft over bio-industrie, heeft het over de doordeweekse veeteeltbedrijven waar koeien, kippen, varkens,... in kleine hokjes vetgemest worden totdat ze op industriële wijze worden gedood, geplukt, ontveld, onbeend en geprepareerd. Steeds meer echter blijkt dat niet alleen de dieren hieronder gebukt gaan, ook

Is ons vlees n

voor de mens schuilen gevaren achter de hoek. Helemaal zeker van een gezonde biefstuk ben je immers niet. Het toedienen van geneesmiddelen, om ervoor te zorgen dat dieren niet ziek worden maar sneller groeien, is schering en inslag. Vooral in kippen- en kalfsvlees komen nogal wat resten van diergeneesmiddelen zoals antibiotica voor. Groeihormonen en groeibevorderaars mogen in de Europese Unie dan al verboden zijn, toch worden ze nog op grote schaal gebruikt. Vlees met hormonen is evenwel ronduit schadelijk voor onze gezondheid, niet in het minst voor kinderen en zwangere vrouwen.

Dierenwelzijn

Gelukkig is niet alle vlees afkomstig uit de bio-industrie. Er is steeds meer vlees te koop van dieren die wel een waardig leven hebben gehad. Biologische veebedrijven hechten immers meer aandacht aan het dierenwelzijn dan gangbare veebedrijven. Zo is er de maximaal toegestane veedichtheid die maakt dat biologische bedrijven extensiever zijn dan het gemiddeld gangbaar bedrijf. Verder wordt het welzijn van het dier beschermd door normen te stellen aan de aard van de huisvesting, de buitenloop, de oppervlakte per dier, de hoeveelheid licht en buitenlucht en ook het voederrantsoen. De dieren krijgen op die manier de kans om zich te ontwikkelen volgens hun natuurlijk, soorteigen gedrag. Zo kunnen biologische varkens en kippen wroeten en scharrelen in de open lucht. De toevoeging van standaard-medicijnen in het veevoer of de systematische amputatie van bepaalde lichaamsdelen (snavelkappen, leewieken,...) is in de biologische landbouw niet toegestaan.

Welk label is OK?

Blijft natuurlijk de vraag hoe je er als doordeweekse consument op kan letten om toch een gezond én lekker stukje vlees in je win-

WEER 'N STEAK MET DE GEKKE KOEIENZIEKTE !

Minder vlees: goed voor mens en milieu

Het is uiteraard al eerder gezegd en geschreven: veel vlees eten is niet bepaald goed voor de gezondheid. Vlees bevat, net als andere dierlijke producten, veel verzadigde vetten. Wie teveel van deze vetten eet, loopt een groter risico op hart- en vaatziekten. Voedingsdeskundigen gaan ervan uit dat 75 gram vlees en 15 à 30 gram vleeswaren per dag al ruim voldoende zijn. Toch slagen veel Belgen er makkelijk in om dagelijks tot 200 gram vlees achter de kie-

zen te stoppen. Ook om voldoende eiwitten binnen te krijgen is het niet nodig om elke dag vlees te eten. Wie gevarieerd eet, komt evenmin snel essentiële voedingsstoffen tekort. Vandaag de dag vind je zowat overal tijdschriften en kookboeken met lekkere en gezonde gerechten, ook zonder vlees. Tenslotte is minder vlees ook beter voor het milieu.

s nog te vreten?

kelmandje te leggen. Na de hormonenschandalen en de dulle koeienziekte zijn steeds meer producenten en supermarkten een eigen label gaan ontwikkelen om de kwaliteit van het vlees aan te prijzen als zijnde gezond. De keuze werd er de voorbije jaren niet eenvoudiger op. 'Green meat', 'Vlees zonder toevoeging van hormonen', 'Natuurvlees met beenhouwerskwaliteit', ... Een écht betrouwbaar label voor vlees moet evenwel de volledige cyclus van het vlees volgen, dus van de boer tot op het bord. Bovendien moet er een onafhankelijke controlecommissie toekijken op de naleving van al de criteria en moeten er ook sancties zijn voor de niet-naleving ervan. Dit is voor de meeste labels op vandaag evenwel niet het geval.

Natuurlijk hormoonvrij!

Wie kiest voor biologisch heeft een ruime keuze uit biolabels. De meest voorkomende labels in België zijn 'Biogarantie', 'Eko', 'Nature & Progrès', 'AB' en 'Bioland'. Specifiek voor vlees vind je in Vlaanderen ook nog twee labels die biologisch vlees beloven. Het gaat om 'Natuurlijk hormoonvrij' van Plattelandsontwikkeling vzw en 'Natuurslager' van Natuurslagers vzw. In de praktijk kleef menig label op de deur van de slager en wordt hij dus door beide organisaties gecontroleerd.

Toch gaat 'Natuurlijk hormoonvrij' van Plattelandsontwikkeling vzw het verst in zijn kwaliteitscontrole. En wel om een aantal redenen. Om te beginnen controleert men de volledige keten van het vlees: van boer tot slager, zowel voor runderen, kalveren, varkens, kippen, schapen en konijnen. Er wordt bovendien gecontroleerd op hormonen en antibiotica maar ook op andere groeistimulatoren en sulfiet. Groothandels en slagers mogen enkel vers vlees en zelfbereide vleeswaren aanbieden wanneer het vlees afkomstig is van de labelboerderijen. Een onafhankelijke controlecommissie waakt over de strikte naleving van het reglement. In deze controlecommissie, die sancties kan nemen en bedrijven kan schorsen, zetelen ondermeer vertegenwoordigers van de verbruikersorganisatie en

de milieubeweging. De sancties en schorsingen worden bovendien effectief uitgevoerd, iets wat bij andere labels niet altijd het geval is. De stalen die genomen worden in drievoud, laat men enkel onderzoeken door een erkend en onafhankelijk

laboratorium. Deze stalen zijn genomen door inspecteurs die regelmatig de bedrijven bezoeken. Deze controleurs controleren de veevoerders, het drinkwater, de mest, het niervet, de nieren en de lever. De belangrijkste componenten dus waar (groei)hormonen en antibiotica kunnen worden ontdekt. Tenslotte is van elk stuk vlees dat in de slagerij over de toonbank gaat de producent gekend en gecontroleerd door het label. Dit kan door de administratieve en boekhoudkundige controles van al het aanwezige vlees en de leveranciers daarvan. Kortom, de manier van werken van Plattelandsontwikkeling vzw is eigenlijk zonder meer een aanrader voor alle andere labels.

Jan Vanherk

Sanitellogo gaat niet ver genoeg.

Het ministerie van Landbouw en de Interprofessionele vereniging voor het Belgisch Vlees (IVB) garanderen vanaf 1 april de herkomst van elk stuk vlees dat een etiket met het 'Sanitellogo' draagt. Hiermee loopt het vooruit op het soortgelijk initiatief waaraan het Instituut voor Veterinaire Keuring (IVK) werkt. Zo wil de sector niet alleen orde op zaken stellen na de aanhoudende berichten over gesjoemel met Belgisch rundsvlees, maar ook vooruitlopen op de richtlijnen van de Europese Commissie die wil dat tegen 1 januari 2000 alle lidstaten het systeem van controle van de boer tot op het bord invoeren. Tegen die termijn zou in elk land van de Europese Unie de certificering en etikettering van rund- en kalfsvlees verplicht moeten zijn.

Tot nu toe omvatte Sanitel alleen de identificatie van levende runderen en controleerde men niet tot bij de slager. Het systeem zal in werking treden vanaf 1 april. Bovendien is het ook zo dat vetmesters die gestraft zijn met een hormonen- of residubrandmerk uit het systeem worden geweerd. Een garantie voor een bio-biefstuk biedt dit logo echter niet.

Biogarantie,

groene infolijn:
078/15.34.90 (zonaal tarief)

Plattelandsontwikkeling vzw,

Nieuwevaart 117, 9000 Gent.
Tel. 09/233.51.51 (gratis folder met adressen boeren en slagers)

Natuurslagers vzw,

Naastveldstraat 63a, 9160 Lokeren.
Tel. 09/348.82.34

En natuurlijk is er ook nog de Groene Gids, te bestellen bij Mens en Milieuvriendelijk Ondernemen.
Tel. 016/22.87.94.

Wonen en Natuur c.v.b.a.

Hamerstraat 16 • 8755 Ruiselede-Doomkerke
Tel. (0032) 051/68 76 06 • Fax (0032) 051/68 82 24

IMPORT GROOTHANDEL

Gutex multiplex - B
Gutex multiplex - top
Gutex thermosafe
Gutex multifix
Leinos natuurverven
Natuurgips: pleister en platen
Linoleum
Isovlas
Trasskalk
Trasscement
Zeeschelpen
Keim verf

EKOLOGISCHE BOUWMATERIALEN EN NATUURLIJKE VERNEN

Kurk: platen - korrel - tegels
Parket- en plankenvloeren
Ceder shingles
OSB
Panterre
Eucalyptus oil tempered
Vlasvilt
Kokos
Damprem/bouwpapier
Papierisolatie
Vermiculiet

"Wie op korte afstanden vliegt krijgt de roe"

Sinterklaas en Zwarte Piet liepen voor hun vertrek gauw nog even langs in Zaventem. Bedoeling? Duidelijk maken dat het vliegtuig voor korte afstanden best aan de grond blijft.

foto: Jos Verhaegen

de trein te nemen. Een actie waarmee Bond Beter Leefmilieu (BBL) de aandacht wou vestigen op het oneerlijk concurrentievoordeel dat het vliegtuigtransport krijgt tegenover andere transportmiddelen. Zo wordt het vliegtuig fiscaal bevoordeeld tegenover bijvoorbeeld bus en trein. Zo is er bijvoorbeeld geen BTW op kerosine of op vliegtuigtickets. Vandaar ook de dumpingprijzen waar geen spoorwegaatschappij tegenop kan. Daarenbovenop betaalt de luchtvaart evenmin een milieubelasting alhoewel vliegtuigen voor heel wat ongewenste milieueffecten zorgen. In eerste instantie is er bijvoorbeeld de geluidsoverlast, daarnaast is het vliegverkeer ook oorzaak van heel wat CO₂-uitstoot en energieverlinding. Zo is de luchthaven van Zaventem jaarlijks goed voor maar liefst 1,3 miljard liter kerosine per jaar. BBL vindt het dan ook hoogtijd dat werk wordt gemaakt van een heffing op kerosine en vliegtuigtickets. De actie 'Een juiste prijs voor het luchtverkeer' liep gelijktijdig in vijftien Europese landen. Ze stond in het teken van de klimaatop in Kyoto die het probleem van de uitstoot van broeikasgassen behandelde.

i BBL publiceerde recent de brochure 'Gekortwiekte vleugels. Naar een juiste prijs voor het luchtverkeer' (BBL, © december 1997, ISBN 90-72437-18-20-9, 40 blz., 100 fr. plus verzending). Bestellen op 02/282.17.20.

Na onthutsende meetgegevens Vlaamse Milieumaatschappij

"Aanscherping mestactieplan komt eraan"

Midden '98 komt er een evaluatie van het mestactieplan. Dat was al eerder bekend, maar minister van Leefmilieu Kelchtermans voegde er op 27 december '97 nog aan toe dat de bemestingsnormen nog zullen worden verstrengd. Tevens stelde de minister dat de afbouw van de varkensstapel wel degelijk tot de mogelijkheden behoort. Het ziet er dus naar uit dat de Vlaamse overheid niet om een aantal onthutsende vaststellingen over de evolutie van de mestproblematiek in Vlaanderen heen kan. Naast de dubbele ingebrekestelling door de Europese Commissie was er immers ook het rapport van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) dat op 26 december wereldkundig werd gemaakt.

Sinds 1996, het eerste jaar waarin de effecten van het MAP voelbaar werden, is het aantal locaties waar de VMM een 'structurele overschrijding' van de nitraatnorm in oppervlaktewater heeft vastgesteld, nog aanzienlijk gestegen. Een aantal plaatsen, waar voor het in werking treden van het MAP geen vervuiling van het oppervlakte was, duikt sindsdien wel op in de 'zwarte lijst'. Concreet werd er in 1994 en 1995 in 20% van de gevallen een structurele overschrijding van de norm voor nitraten vastgesteld. In 1996, zo blijkt nu, is dat cijfer gestegen tot 43%. De zware overschrijdingen stegen van 5% in 1994 naar 16% in 1996. De voornaamste oorzaak van de hoge gehalten aan nitraten en fosfaten in het oppervlakte- en grondwater is de overbemesting in de landbouw.

Voor de milieubeweging is het dan ook duidelijk. De Vlaamse overheid moet het MAP aanscherpen om zo aan de Nitratenrichtlijn te

voldoen. Dat betekent concreet dat het hele Vlaamse grondgebied voor de verontreiniging met nitraten als kwetsbaar gebied moet worden aangeduid en aan de strengere Europese bemestingsnormen moet worden onderworpen. Dit was één van de engagementen die ons land nam tijdens de laatste Noordzeeconferentie te Esbjerg. Ook Vlaamse II beschouwt gans Vlaanderen als kwetsbaar voor nitratenverontreiniging bij de omzetting van de Europese richtlijn Stedelijk Afvalwater.

Uiteraard is dit niet menselijk. Ons water zit nu al boordevol stront...

foto: Luc Verhaegen

BBL vecht teloorgang natuurwaarden bij Europa aan.

Doel gaat voor de bijl. Een fraai staaltje van nieuwe politieke cultuur waarin de Vlaamse regering zich van zijn beste kant liet zien. Eddy de Leugenaar? Freddy de Verschrikkelijke? Als het maar sociaal blijft...

Het Wase polderdorpje Doel moet wijken voor de uitbreiding van de Antwerpse haven. Dat is het gevolg van de beslissing van de Vlaamse regering om het licht op groen te zetten voor de aanleg van het omstreden Deurganckdok net onder Doel. De inwoners van Doel zullen niet verplicht worden te vertrekken maar de regering maakt er geen geheim van dat Doel onleefbaar zal worden. Niet alleen komt er een containerkade, de omliggende terreinen worden tevens opgespoten en omgebouwd tot industrieterrein.

De infrastructuurplannen zorgen voor een verdere teloorgang van de Wase polders en voor het verlies van heel wat natuurwaarden. Door het graven van het Deurganckdok gaat opnieuw een stuk slik- en schorregebied verloren. De bedreigde natuurgebieden genieten overigens internationale bescherming door de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. Door de aanleg van de petrochemische industriezones wordt ook het natuurgebied 'de Putten' aangetast, het laatste restant van de Oude Arenbergpolder en één van de waardevolste stukjes natuur op Linkeroever.

BBL betreurt de beslissing van de Vlaamse regering. Minister Baldewijns is gezwicht voor het belang van de havenlobby in ruil voor enkele extra miljarden op zijn begroting. Van het beloofde maatschappelijk debat is niets in huis gekomen.

Scenario's over het samengaan van een leefbaar Doel met haveninbreiding zijn nooit bestudeerd. Volgens BBL kan een nieuwe containerkade ook zonder bijkomende industrieterreinen omdat er op Linkeroever nog 700 ha ongebruikt bij ligt. De Bond vindt het eveneens spijtig dat bij de impact van de havenwerken op het leefmilieu en de in de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn beschermde natuurwaarden in de regio niet werd stilgestaan. BBL overweegt nu mogelijke juridische stappen tegen de beslissing van de Vlaamse regering. Wij houden u op de hoogte.

"Afbraak ja, regularisatie nee".

Milieubeweging steunt Baldewijns in zijn kordate aanpak van illegale weekendverblijven

Honderden actievoerders van het Nationaal Komitee Weekendverblijven (NKW) trokken daags voor Kerstdag naar Brussel. Hun kerstboodschap luidde 'afbraak neen, regularisatie ja'. Het NKW wou zich zo verzetten tegen de gedwongen afbraak van weekendverblijven door de Vlaamse overheid. Momenteel worden er in Vlaanderen ongeveer 150 afbraakvonnissen behandeld: tientallen daarvan werden inmiddels uitgevoerd. Het gaat telkens om manifeste overtredingen van de ruimtelijke wetgeving. Gevallen van permanente bewoning van weekendverblijven in kwetsbare natuur- en bosgebieden. Bond Beter Leefmilieu (BBL), Natuurreservaten vzw, De Wielewaal en Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (JNM) verzetten zich met klem tegen de beweging van het NKW dat enkel de 'kleine man' wordt aangepakt en dat grote overtreders van bouwvoertredingen worden ontzien. Niets is minder waar. Ruim 8.000 andere bouwvoertredingen zijn momenteel in behandeling door de parketten of de bouwinspecties van de administratie ruimtelijke ordening. Het gaat daarbij zowel om villa's, loodsen, fabrieken als weekendhuisjes. Het grote verschil is echter dat deze afspraken door de zogenaamde 'onwetende slachtoffers' niet breed in de pers worden uitgesmeerd. Niet iedereen gaat er immers prat op dat hij de wet overtreedt.

De milieubeweging vraagt zich tenslotte af waarom nog structuur- of gewestplannen moeten worden opgemaakt of nog natuur- en bosgebieden zouden beschermd worden als deze toch ongestraft volgebouwd kunnen worden met illegale weekendhuisjes. In het kleine en dichtbevolkte Vlaanderen moet omzichtig met de schaarse open ruimte worden omgesprongen. De individuele belangen

Foto: Hilde van Geirtrij

van mensen die de wet aan hun laars lappen zijn ondergeschikt aan het recht van iedereen op onaangetaste natuur- en bosgebieden. Hierover zou zelfs geen discussie mogen bestaan in een rechtsstaat. De milieubeweging protesteert dan ook met klem tegen het voorstel van het Nationaal Komitee voor de Weekendverblijven om alle bouwvoertredingen na vijf jaar te laten verjaren, wat neer zou komen op een volledige amnestie voor illegale weekendhuisjes. De milieubeweging steunt daarom volmondig het kordate optreden van Minister Baldewijns!

Danny Jacobs

'Wegbermdcreet'.

Dat was het actuele milieubegrip dat verscholen zat in de vorige Milieuramapuzzel. Yves De Bosscher uit Harelbeke en Jozef Van Wezemaal uit Dilbeek tikten de spijker op de kop en krijgen binnenkort een nieuw BBL-geschenk thuisbezorgd. Geïnteresseerd om ook eens in de prijzen te vallen. Los dan de puzzel op, plaats de letters uit de groene vakjes in de juiste volgorde in het roostertje en stuur jouw oplossing naar ons adres: Bond Beter Leefmilieu, Milieurama-puzzel, Tweekerkenstraat 47, 1000 Brussel of stuur ons jouw oplossing e-mail-gewijs naar bblv@pophost.eunet.be Succes! Dirk Serneels

Voorjaarsbloem	Klooster overste	Aanvang	Hertz	Baiken	Natuurkennis v/d mens
Witte zwermvogel		Rond voorwerp	Oorzaak van licht-verontreiniging	Persoonlijk voornaamwoord	Overal
Gelofte	Ambtskleid			Verharde huid	
	Aanwijzend voornaamwoord			Leidsel	
		Sluwe streek			Gevangenis
Voorzetsel		Afgeknotte boomstam			Telwoord
Lilliputter			Lulzenel		Molybdeen
			Oppevzenen		Maanstand (afk.)
				Uitwisseling	
			Zijnvler v/d Demer		Bolleboos
Een blok schieten	Zintuig			Hagedis	
	Bestanddeel van urine			Aanslag op ijer	
					Oude lengtemaat
					Deel v/e bijkorf
Zwaardwalvis		Grens-belasting		Brazilaanse stad	
Plaats in Oost-Vlaanderen		Deel van een vis		Nagerecht	
		Nuttige huisdieren		Familieid	
		Plaats in West-Vlaanderen		Paardensiee	Muzieknoet
Maand					
Betoging			Soort worst		

Oplossing van het vorige nummer: WEGBERMDECREET

			T	B				C			
--	--	--	---	---	--	--	--	---	--	--	--

pen

Het interview met Pierrot Van Haelst, voorzitter van de Stichting Limburgs Landschap in Milieurama 10/97 blijft reacties uitlokken. In het interview werden kritische bedenkingen geplaatst bij o.m. het openstellen van natuurgebieden, de aanleg van fiets- en wandelpaden doorheen natuur, de houding van regionale landschappen terzake... Ook deze maand nog stof voor onze lezersrubriek.

Nieuwe campagne 'Natuur gesloten'?

Eindelijk verscheen in een 'milieutijdschrift' eens een kritische bedenking bij de regionale landschappen, eindelijk werd eens een vraagteken geplaatst bij het aanbrengen van infrastructuur in onze laatste grotere, niet-versnipperde open ruimten. Eindelijk werd, op een ietwat provocerende manier, duidelijk gemaakt dat het recreatief medegebruik niet noodzakelijk tot de aanleg van verharde structuren moet leiden. Het was niet verwonderlijk dat dit interview in Milieurama verscheen. In de semi-officiële natuurbewoudsbeweging is hiervoor geen plaats meer. De reactie van de heer Roels uit Zolder in Milieurama 12/97 verwondert mij wel enigszins, vooral door de toon: 'Groene Zedenpolitie', 'gedwarsboomd door de lokale milieuverenigingen', 'asociale ingesteldheid', en de obligate link met het fundamentalisme. Ik ken de situatie ter plaatse niet, maar het is opvallen hoe binnen regionale landschappen toeristische infrastructuur wordt uitgebouwd. Het is ook opvallend dat de uitbouw van deze voorzieningen zeer populair is. Bovendien wordt steeds weer benadrukt dat dit medegebruik niet schadelijk is voor de natuur. (...) Het strookje asfalt en/of beton heeft echter wel degelijk een effect op de flora en fauna van een

gebied, en er is reeds een massa literatuur aanwezig die dit effect aantoonst. Het is dan ook zeer spijtig dat in Vlaanderen nog altijd geld wordt vrijgemaakt om de laatste restjes natuur te ontsluiten (zie de actie van de Koning Boudewijnstichting 'de natuur ontsloten'). Enkele voorbeelden: (...)

Wegen, en de versturende invloed ervan zowel bij aanleg als gebruik, hebben o.a. als gevolg dat cultuurvolgers (zowel planten als dieren) dieper in natuurgebieden kunnen doordringen. (...) Voor bodembewonende organismen (kevers, spinnen,...) kan een paadje van 1 meter breedte een moeilijk te nemen obstakel zijn. En zo zijn er honderden voorbeelden.

Ik kan er gerust inkomen dat voor de kandidaat-wandelaars of fietsers er ook mogelijkheden moeten zijn, alleen vraag ik me af of die nu, o zo nodig, door die laatste resten natuur moeten gestuurd worden. Ik ben het volledig eens met de stelling van de heer Van Haelst dat de toerist niet in een zetel in de natuur moet gebracht worden. Er is misschien geen betere manier om de natuur te waarderen dan wanneer er ook enige moeite moet gedaan worden om erin door te dringen.

Ik kan alleen maar hopen dat deze discussie in Milieurama ook de discussie in Vlaanderen open breekt en dat er ook eens wordt nagegaan hoe de gelden voor het natuurbewoud optimaal kunnen gebruikt worden. Zelf denk ik dat de aanleg van knuppel- en wandelpaden niet bepaald de meest gewenste manier is om budgetten te besteden. Wanneer durft iemand eens een campagne 'de natuur gesloten' opzetten? En wanneer zal het publiek (en hierbij ook een groot aantal terreinbeheerders) eindelijk eens beseffen dat in ons versnipperd Vlaanderen de bereikbaarheid van de natuur eigenlijk al veel te groot is.

André De Kimpe, Wannegem-Lede

de

in

Lezers

Kalender

Studiedag evenementen en milieu

Op donderdag 5 maart organiseert de Openbare Afvalstoffenmaatschappij voor het Vlaamse Gewest (OVAM) een studiedag rond 'Evenementen en Milieu'. Feestelijkheden en festivals allerhande zorgen niet alleen voor plezier en vertier, ze hebben in veel gevallen ook een niet geringe impact op de leefomgeving. Afval, geluidsoverlast, problemen op vlak van ruimtelijke ordening,... Toch lijkt het erop dat de voorbije jaren zowel bij organisatoren als publiek een mentaliteitsverandering valt waar te nemen. Steeds meer duiden initiatieven op om de milieuoverlast van evenementen in te dijken. Het Folkfestival in Dranouter introduceerde een heus 'plasmoe-ras', het Krakrockfestival in Avelgem lanceerde met succes de herbruikbare drinkbeker,... De OVAM probeert bestaande en nieuwe ini-

tiatieven zoveel mogelijk te ondersteunen en te begeleiden. Met de organisatie van deze studiedag wil de OVAM geenszins een aanzet geven om evenementen op zich in vraag te stellen. Integendeel wil men het debat rond de milieupact van evenementen verder inhoudelijk én praktisch stofferen om op die manier de positieve inspanningen en ideeën van zowel organisatoren, publiek als overheid beter op elkaar te laten aansluiten. Naast een aantal concrete voorbeelden uit Vlaanderen, komen tijdens de studiedag ook Duitse en Nederlandse initiatieven aan bod. Bovendien worden ook het juridisch kader van festivals en de beleidsdoelstellingen van

de Vlaamse overheid terzake toegelicht door o.m. milieuminister Kelchtermans. Moderator van de studiedag is radioproducer Jan Hautekiet. Plaats van afspraak is het Auditorium van de Kredietbank aan de Havenlaan in Brussel. De inschrijvingsprijs bedraagt 2.000 frank

i Openbare Afvalstoffenmaatschappij voor het Vlaamse Gewest (OVAM), Dienst Sensibilisering, Kan. De Deckerstraat 22-26, 2800 Mechelen, Tel. 015/28.42.84., Fax. 015/20.32.75.

'Ik ben een boom!'. Dat is de titel van een natuureducatieve tentoonstelling die van 17 februari tot 22 maart wordt georganiseerd in het Oost-Vlaamse Bosinformatiecentrum 'Het Leen' in Eeklo. Het gaat eigenlijk om een kunstenaarsproject dat de diverse aspecten van de boom centraal wil stellen: de boom in de volksgebruiken, boomrituelen in andere culturen, de boom als symbool,... In het midden van de tentoonstellingsruimte staat een vierzijdige boom opgesteld, rondom vind je beeldende kunst van een aantal hedendaagse kunstenaars. Het geheel heeft zowel kunst- als natuureducatieve waarde, langsheen de beeldende kunst word je geconfronteerd met natuur. Een bezoek aan de tentoonstelling is gratis.

i Provinciaal Bosmuseum 'Het Leen' Gentssteenweg 80, 9900 Eeklo, Tel. 09/376.74.74., Fax. 09/376.74.76.

Cursus 'Bosbeheer en natuurontwikkeling'

Vanaf begin maart organiseert het Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal samen met het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie (CVN) een lessenreeks 'Bosbeheer en Natuurontwikkeling'.

De lessenreeks begint op zaterdag 7 maart en omvat 6 theoretische lesdagen en 4 excursiedagen. Daarbovenop kan je nog een extra-dag meepikken waarbij een oefening in het opstellen van een beheersplan wordt gemaakt. De cursus richt zich tot mensen die geïnteresseerd zijn in de processen die zich afspelen in het bosecosysteem en hoe de mens als beheerder daarop kan inspelen. Thema's die aan bod komen zijn o.m. de diverse functies van het bos, de types en de herkenning van de ecologie van onze inheemse boom- en struiksoorten, bosbouw, vegetatiekunde, het dierenleven in een bos, de effecten van milieuvuiling op onze bossen, de oprichting van bosreservaten, natuurgerichte bosbouw,...

Het theoretisch gedeelte van de cursus wordt georganiseerd in Gerhagen. De gezamenlijke excursies gaan o.m. richting Zoniënwood, Meeuwen-Gruitrode en het Roodbos in Voeren. De deelnameprijs bedraagt 6.000 frank. Ben je student of werkloos, of ben je lid van één van de organiserende organisaties, dan geniet je een kortingstarief.

Duurzame bosexploitatie en natuurbehoud in Centraal Afrika

Op woensdag 11 maart organiseert de Vlaamse Bosbouwvereniging (VBV) samen met het Wereldnatuurfonds (WWF) een gespreksavond over 'Duurzame bosexploitatie en natuurbehoud in Centraal-Afrika'. Gastspreker is Dominiek Plouvier die als bosbouwingenieur actief is op vlak van duurzaam bosbeheer, boscertificering en houtlabelling in landen zoals Kameroen, Ghana, Gabon en Congo. Tevens doet hij op dit ogenblik onderzoek naar de invloed van Aziatische bosexploitatiemaatschappijen in die landen en hun impact op het bos. Tijdens zijn spreekbeurt zal Dominiek Plouvier het o.m. hebben over zijn ervaringen in de regio, de toestand van het bos,

bosexploitatie door de Europese concessionarissen, lokale houtkappers en de nieuwe Aziatische bosexploitanten. De voordracht zal worden opgesmukt met diverse kaarten van het gebied evenals een reeks dia's. De spreekbeurt wordt georganiseerd in het Mercator-gebouw aan de Henleykaai 83 te Gent en start om 19u30.

i Vlaamse Bosbouwvereniging (VBV), Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Gontrode-Melle, Tel. 09/252.21.13., Fax. 09/252.54.66.

i Educatief Bosbouwcentrum Groenendaal Duboislaan 2, 1560 Hoeilaart, Tel. 02/657.93.64., Fax. 02/657.57.54.

Foto Marijke Pruyt

Het land van de volle katoenvelden en de lege meren

Oezbekistan
op zoek
naar
orde
in
de
chaos

Foto Marijke Pruyt

Boechara en Samarkand zijn door de Unesco beschermde monumentale steden. Ooit aangelegd in woestijnsteden waar water een schaars goed was. Nu rijkelijk bevoerd door tal van kanalen. Tot het water de oude gebouwen zelfs aan de lippen komt.

Oezbekistan is een Russische creatie. Ooit zwaaiden de machtige chanaten van Khiva, Boechara en Samarkand er de scepter. Het land herbergt de grote schatten van de Zijderoute. De nu onafhankelijke republiek lijkt nog steeds de wonden van 75 jaar communisme. Of hoe historische parels van wereldformaat, ecologische rampgebieden, corruptie en een centralistisch bestuur elkaar ontmoeten in een land van woestijn en rivierdelta's. Milieurama trok afgelopen zomer naar Centraal-Azië en brengt deze en volgende maand hierover verslag uit.

Dit door bomen omzoomde plein biedt als enige plek de inwoners van Boechara wat natuurlijke schaduwplekjes tijdens de 'overhitte' zomermaanden.

Foto Marijke Pruyt

Het vliegveld van Tasjkent moet zowat het grauweste ter wereld zijn. Het urenlange aanschuiven vooraleer het noodzakelijke visum wordt bemachtigd en de talrijke norske blikken roepen onaangename herinneringen op aan Moskou, 15 jaar geleden. Eens de bureaucratische rompslomp gepasseerd, opent de hoofdstad van Oezbekistan zijn deuren. De stad doet modern aan. Alleen ons van kakkerlakken vergeven hotel 'Tasjkent' lijkt de aardbeving van 1966 te hebben doorstaan.

Daags nadien is het even wennen aan het beklemmende gevoel in deze hoofdstad van een land op zoek naar een nieuwe identiteit in het post-Sovjettijdperk. Oezbekistan is een verwarrend land. Nergens wordt de Russische dominantie zo fel afgewezen. Nergens is het verlangen naar de zekerheid en de stabiliteit uit het vroegere bewind zo sterk als hier.

Het straatbeeld straalt dit uit. Politiepatrouilles zijn er in grote getale aanwezig. Portretten van president Islam (what's in a name) Karimov, een vermomde Brezhnev, zijn alom tegenwoordig.

dig. Een brede waaier dagbladen en private winkels, uitingen van het post-Sovjet democratisch en economisch tijdperk, vind je er niet. Een onschuldige foto maken in de sublieme metro wordt door twee geüniformeerde kleerkasten verhinderd. Staatsgeheim? Last but not least. In de plaats van Marx prijkt nu Timur Leng op een reuzensokkel in het centrale stadspark. Opvallend toch omdat Timur Leng zijn voorvader Djengiz Chan nog overtrof in wreedheid. De wonden van Leng's 14de eeuwse veroveringstochten waren zo groot dat het menig Centraal-Aziatische stad eeuwen kostte om haar wonden te likken.

Schatten van de Zijderoute

We besluiten op zoek te gaan naar de schatten van de Zijderoute. Een dag later landen we in Urgench, uitvalsbasis voor het bezoek aan het eeuwenoude chanaat Khiva. In deze verdroogde delta van de Amu Darja nabij het Aralmeer wonen de Karalpakken, een volk met een Turkse taal die op het Kazachs lijkt. Zij zijn het belangrijkste slachtoffer van de milieuramp die het Aralmeer en omgeving heeft getroffen.

Oorzaak van dit onheil is de ongebreidelde katoenteelt. In de landbouwgebieden van Oezbekistan ging de collectivisering eind jaren '20 gepaard met een uitbreiding van de katoenteelt. Het land groeide uit tot één grote katoenplantage. Een monocultuur die mogelijk was door het overmatig gebruik van kunstmest, bestrijdingsmiddelen en vooral grootschalige irrigatie. Immers, dankzij de onttrekking van water aan de Amu Darja kon een deel van de Karakum-woestijn met katoen worden beplant. In het begin van de jaren '80 was ruim 90% van de totale landbouwgrond bestemd voor deze teelt.

Geplande dood Aralmeer

De gevolgen zijn inmiddels legio. De Oezbeekse grond raakte uitgeput van de jacht op het 'witte goud'. De 'geplande dood' van het nabijgelegen Aralmeer, Sovjetplanners hielden immers rekening met het uitdrogen van de binnenzee, werd een feit. Het meer

Over bergen en woestijnen

Oezbekistan meet ongeveer 447.400 km². Dit komt overeen met ruim 15 keer België. Van de 23 miljoen inwoners wonen er 2,3 in de hoofdstad Tasjkent. 71% van de bevolking is Oezbeeks, 8% Russisch. 88% van de bevolking is moslim (soenniet), 10% christen. Het oosten van Oezbekistan bestaat uit het grootste deel van het Fergana-bekken en uit uitlopers van het Tjan-Sjan- en het Zeravsjan-gebergte. Het westen is een uitgestrekt laagland bestaand uit de Kyzylkum-woestijn (Rode woestijn). In het uiterste westen ligt het Aral-meer en de autonome republiek Karalpakstan. Het land beschikt over een vrij goed wegennet tussen de belangrijkste steden en beschikt over spoorwegverbindingen met buurlanden Turkmenistan, Kirgistan, Kazachstan en Tadzjikistan. 39% van de actieve bevolking werkt in de landbouw die goed is voor 33% van het Bruto Nationaal Product.

droogde uit doordat haar twee levensaders de Amu Darja en de Syr Darja in een hoog tempo werden leeggezogen. Tot de jaren '60 mat het Aral-meer nog 66.000 km² (bijna Nederland en België samen). Dertig jaar later liep de oppervlakte terug tot 34.800 km². Op sommige plaatsen week het water honderd kilometer van de oude oever en daalde het waterpeil veertien meter. Rond 1987 brak het meer in tweeën. Nog voor het jaar 2005 zal het de zuidelijke binnenzee nog eens opsplitsen in een westelijk en oostelijk deel.

De gevolgen zijn niet te overzien. Nog maar 38 van de 173 diersoorten die ooit in de omgeving van het Aralmeer woonden, zijn aanwezig. De toghay-bossen, een uniek biotoop in de door woestijn omgeven rivierendelta's, verschrompelden tot amper een vijfde van hun oorspronkelijke omvang. Barsakelmes, een natuurreservaat in het midden van het meer en habitat van de saiga antilope, is een onbewoonbaar eiland geworden.

Ook het zoutgehalte van het Aralmeer verdrievoudigde, 39 van de 40 vissoorten stierven uit, het drinkwater werd er vergiftigd. Het verdroogde zand wordt door de wind honderden kilometers weggeblazen, inclusief het zout, de pesticiden en de ontbladeringsmiddelen. De Centraal-Aziatische autoriteiten liggen allesbehalve wakker van het probleem. In 1995 zweerde president Karimov nog steeds bij het aloude dwaze plan om via een gigantisch kanaal water af te leiden van twee Siberische rivieren naar het Aralmeer toe.

Anno '97 zijn er maar twee oplossingen mogelijk. Of men 'herstelt' het waterniveau van het meer: dit betekent dat iedere vorm van irrigatie uit de Amu-Darya en de Syr-Darya rivieren gedurende drie jaren stopt. Of men legt zich neer bij de huidige toestand en tracht erger te voor-

komen door de irrigatietechnieken heel wat rationeler te gaan bijsturen. De eerste oplossing is een bijna onmogelijke ingreep doordat miljoenen mensen zonder het levensnoodzakelijke water zouden vallen. Van de tweede mogelijke oplossing is momenteel nog maar weinig te merken. Water wordt in Oezbekistan nog steeds hopeloos verkwist.

De gebakken peren van Karalpakstan

Het meest door de ramp getroffen zijn de Karalpakken. Een rapport van de Wereldbank omschrijft hen als de armsten van de wereld. De kindersterfte behoort er tot de hoogste van de voormalige

Sovjetunie. Het drinkwater is er verontreinigd door landbouwchemicaliën. Onder de Karalpakken heerst er cynisme. Jaar in, jaar uit hebben zij de ene na de andere delegatie zien komen, maar de vervuiling van hun gebied gaat nog steeds verder. Katoen is immers voor post-Sovjet-Oezbekistan de belangrijkste bron van inkomsten en een aardige deviezenbron dankzij de export op de wereldmarkt.

Toch een lichtpunt misschien... Tijdens de rit van Urgench naar Khiva viel ons het aantal voedingsgewassen op. Dit is het gevolg van een regeringsbeslissing uit 1990 om het aandeel landbouwgrond voor katoen van 90 tot 70% te laten dalen. Het aandeel van voedingsgewassen en fruit neemt zo toe, maar van een aanzienlijke reductie van katoen is nog geen sprake. Door het grote aandeel van katoen moet het land nog steeds de helft tot tweederde van zijn voedsel importeren.

Vier uur 's ochtends. Tientallen vogels scheren haastig boven de daken van de oasestad Khiva op zoek naar verkoeling in het schaarse stadsgroen. In het oosten verschijnt een gloeiende zon reeds boven de woestijnhorizon. We genieten van de laatste minuten 'koelte' die de nacht ons biedt. Binnen enkele uren meten we in de schaduw temperaturen van 45 à 50 °C op. Khiva getuigt van de vergane glorie van de Zijderoute. Ingesloten in maar 2.200 meter ononderbroken stadsmuren bevinden zich honderden historische gebouwen: moskeeën, madrassa's, minaretten en paleizen trekken de aandacht. Bovenop de wallen van de oude citadel ont-

waren we de grenzen van deze groene oase.

Iets met water hebben

Ook de beide andere stadstaten Boechara en Samarkand waren aanvankelijk afgelegen en moeilijk inneembare vestingen. Alleen al er geraken vergde tot begin deze eeuw

een tocht door de niets ontziende woestijn over gevaarlijke karavaanwegen. Water vormde er echter de sleutel tot de macht. Zo viel Boechara in 1868 in de handen van de Russische generaal Kaufman, niet omwille van diens militair overwicht maar omdat zijn troepen erin slaagden de waterbevoorrading van de stad af te snijden. Pas honderd jaar later, in 1968, zou de stad een alternatieve waterbevoorrading kennen onder de vorm van het 180 km lange Amu-Bukharski-kanaal dat het water onttrok van de rivier Amu Darya. Van de ene dag op de andere was er ineens tien keer zo veel water... water dat niet langer het Aral-meer zou bereiken.

Door de gekanaliseerde watervoorziening zou de katoenteelt al snel de dorre woestijngrond rond Boechara en Samarkand in gebruik nemen. De historische gebouwen in beide steden, ooit gebouwd op kurkdroge woestijnbodem, dragen hiervan de gevolgen. De Ulug Bek, Sir-Dor en Till-Kari moskeeën op het Registanplein prijken bovenaan de World Heritage List van de Unesco. Kosten noch moeite worden gespaard om de monumenten in hun vroegere luister te restaureren. Wetenschappers stelden onlangs vast dat amper 14 jaar na restauratie de prachtige decoratie van de Till-Kari bedreigd wordt door het stijgend grondwaterpeil in de stad... alweer als gevolg van de katoenirrigatie. Of hoe een woestijnland op alle fronten blijft kampen met de gevolgen van het 'teveel' aan water. Of hoe het wachten blijft op de verschijning van één oog in het land der blinden...

Danny Jacobs

Foto Marijke Pruyt

Een hemels zicht vanuit Kirgistan op Pik Lenin en Pik Kommunisme, twee zeventuizend plussers in Tadzjikistan. Kijken mag, aanraken niet. Tadzjikistan is reeds enkele jaren in een verscheurende burgeroorlog gewikkeld. Milieuverenigingen zijn in deze regio ongewenste pottekijkers. Kirgistan en Oezbekistan zijn de Centraal-Aziatische groene jongens alvast wat beter gezind.

i Volgende maand:

Deel 2: Kirgistan. Democratie met Lenin op de sokkel.

De eerste onafhankelijke milieubeweging stak in Centraal-Azië de kop op in het zog van de Glasnost en de Perestroika. We schrijven einde jaren '80. Leefmilieu was immers één van de weinige thema's waarmee het algemeen maatschappelijk ongenoegen kon worden vertaald. Met het opdrogende

Aralmeer, de pesticiden verslindende katoenteelt en de nucleaire testzones in Kazachstan had de regio meer dan zijn deel gehad.

Anders gezegd, de ecologische strijd hing grotendeels samen met de strijd voor onafhankelijkheid. De milieu-

organisaties die toen ontstonden waren aldus zeer politiek georiënteerd. Meer zelfs. Sommige voormannen zagen hun milieubeweging als springplank voor een toekomstige politieke carrière.

Na de onafhankelijkheid van Centraal-Azië nam het belang en de invloed van deze milieubeweging gestadig af. Moskou kon niet langer verantwoordelijk worden gesteld voor de milieuproblemen. Kritiek tegenover de overheden van de nieuwe onafhankelijke Centraal-Aziatische staten werd in vele gevallen niet geduld of viel bij de bevolking niet in goede aarde.

Milieubeweging in Centraal-Azië werkt aan structuren

Een nieuwe generatie milieuorganisaties ontstond in het begin van de jaren '90. Kirgistan telt nu zo'n 40 organisaties, Oezbekistan een 100-tal. Hun organisatiestructuur varieert enorm. Ze zijn meestal klein maar in volle ontwikkeling.

Slechts enkele organisaties werken op nationaal niveau. De

meeste zijn actief in één enkele stad of regio waar ze zich vooral bezig houden met milieueducatie, onderzoek en het uitgeven van publicaties. Het uittekenen van eigen prioriteiten en het verze-keren van een degelijke financiële onderbouw zijn de grote knelpunten. De relaties met de overheid

zijn in vele gevallen alles behalve constructief, ook het contact met het grote publiek verloopt mank.

Toch wil de regering van Kirgistan samenwerken met de milieubeweging. Om dit proces te versnellen wil de Nederlandse Stichting Milieukontakt Oost-Europa de institutionele capaciteit van de milieubeweging versterken. Financiële steun, netwerkvorming en de overdracht van knowhow moeten dit mogelijk maken.

(bron: Milieukontakt, Oost-Europa, jaarverslag 1996)

MILIEU-EDUCATIEF PAKKET VOOR MIDDELBAAR ONDERWIJS

LAGER ONDERWIJS

Vorig jaar gaf de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) een educatief pakket uit over de thema's water en lucht. Het pakket was bedoeld voor het Lager Onderwijs, en de hoofdfiguur was Floepje, een diertje dat kan zwemmen en vliegen, maar zuivere lucht en helder water nodig heeft om te overleven.

Het pakket voor het Lager Onderwijs bevat leesboekjes, lesbrieven voor leerling en leerkracht, een handpop, video's, posters, spellen, klevers met milieutips ... Het werd zeer goed onthaald in het onderwijs. Vele duizenden exemplaren werden verspreid.

MIDDELBAAR ONDERWIJS

Dit najaar pakt de VMM uit met een pakket voor het Middelbaar Onderwijs. Eerst verschijnen 4 reeksen lesbrieven over water (telkens voor de leerling en voor de leerkracht). Later gebeurt hetzelfde voor lucht.

Er wordt telkens aandacht besteed aan de problematiek van water- en luchtvervuiling, aan de oorzaken en de oplossingen. Voorts wordt nagegaan wat we zelf kunnen doen om het milieu te sparen.

Alle middelbare scholen ontvangen in de loop van oktober kosteloos een kennismakingspakket. Het is de bedoeling dat de directie het materiaal onder de leerkrachten verdeelt. Bijkomend materiaal kan dan worden bijbesteld tegen minder dan kostprijs.

Voor folders met inlichtingen over het pakket :

VMM
Postbus 10
9300 Aalst

VLAAMSE MILIEUMAATSCHAPPIJ